

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

VERSLAG ONDERZOEK BEGROTINGEN GEMEENTEN 2025

Directoraat-Generaal Openbaar Bestuur en Democratische Rechtsstaat

Directie Bestuur, Financiën en Regio's

Afdeling Regelgeving, Toezicht en Monitoring

Den Haag, Februari 2025

Inhoud

Voorwoord	3
1. Samenvatting	4
2. Resultaten Begrotingsenquête 2025	8
a. Algemene vragen: vraag 1 t/m 5	8
b. Sociaal domein: vraag 6 t/m 15	19
c. Woningbouwopgave: vraag 16	28
d. Uitvoeringskracht: vraag 17 en 18	29
Bijlage 1: Vragenlijst enquêteonderzoek gemeentelijke begrotingen 2025	34
Bijlage 2: Veranderingen in vragenlijst ten opzichte van enquêteonderzoek 2024	44
Bijlage 3: Resultaten representativiteit deelname gemeenten	45

Voorwoord

In dit verslag wordt gerapporteerd over de uitkomsten van het enquêteonderzoek naar de gemeentebegrotingen 2025. Het enquêteonderzoek is sinds 2015 jaarlijks uitgevoerd en was van 2015 tot en met 2021 voornamelijk gericht op de drie decentralisaties (3D's) binnen het sociaal domein. Vanaf het jaar 2022 is de begrotingsenquête breder van opzet. Er zijn algemene vragen over de begroting opgenomen, en vragen over de Omgevingswet, het Klimaatakkoord, en de woningbouwopgave. De begrotingsenquête over 2024 en 2025 bevat daarbovenop ook vragen over de uitvoeringskracht van gemeenten, gezien de algemene krapte op de gehele arbeidsmarkt.

De begrotingsenquête vormt voor BZK een instrument om geluiden op te halen bij gemeenten en om meer kleuring en duiding te krijgen bij de beschikbare financiële datagegevens. Het kwantitatieve en langlopende karakter van de begrotingsenquête maakt het tevens mogelijk om antwoorden te vergelijken en de trend over de jaren heen inzichtelijk te maken. Ook bieden de toelichtingen die gemeenten geven bij de vragen een goed inzicht in het verhaal achter de cijfers. Zowel BZK als de provinciale toezichthouders gebruiken de antwoorden om informatie te verkrijgen over de financiële positie van gemeenten en over ontwikkelingen op beleidsterreinen die de financiële positie van gemeenten raken. Enkele resultaten van de begrotingsenquête – van vragen waar de uitkomst voldoende eenduidig was – worden ook gebruikt voor het Integraal Overzicht Financiën Gemeenten, waarmee het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de Tweede Kamer informeert over de financiële positie van gemeenten.

Het enquêteonderzoek naar de gemeentebegrotingen 2025 is eind 2024 – begin 2025 uitgevoerd door BZK met medewerking van de provinciaal financieel toezichthouders. BZK heeft onafhankelijk onderzoeksbureau Markteffect ingeschakeld voor het programmeren van de vragenlijst en het verzorgen van een dashboard.

Dit verslag rapporteert over de uitkomsten van het onderzoek op basis van de 239 ingevulde digitale vragenlijsten. Hoofdstuk 1 bevat de samenvatting hiervan. In hoofdstuk 2 volgt een algemene conclusie, en in hoofdstuk 3 wordt ingegaan op onderzoekservaringen die relevant zijn voor het geval een vergelijkbaar enquête-onderzoek opnieuw wordt uitgevoerd voor de gemeentelijke begrotingen 2026.

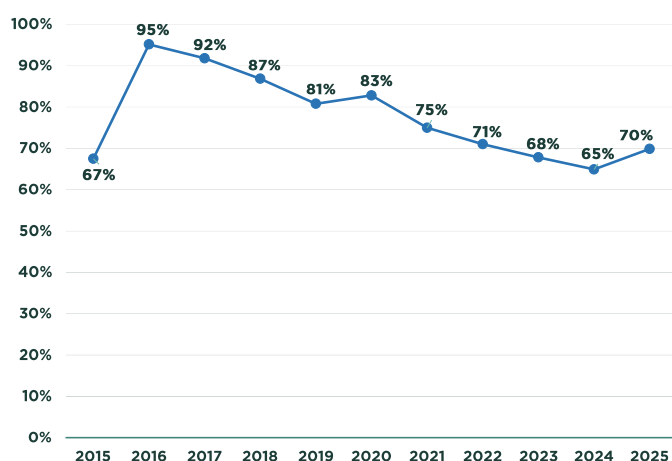
1. Samenvatting

Opzet en respons

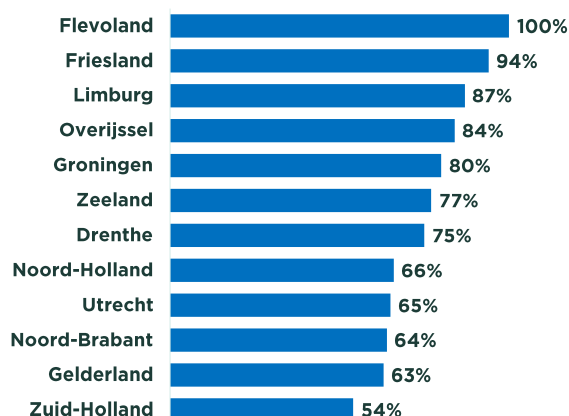
Het verslag dat voor u ligt is alweer het elfde onderzoek naar de gemeentebegrotingen. De begrotingsenquête is op te delen in vier onderdelen:

1. Algemene vragen over de begroting: vraag 1 t/m 5
2. Sociaal domein: vraag 6 t/m 15
3. Woningbouwopgave: vraag 16
4. Uitvoeringskracht: vraag 17 en 18

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) voerde in samenwerking met de provinciaal toezichthouders het onderzoek eind 2024 – begin 2025 uit. De communicatie met de gemeenten liep via de provinciaal toezichthouders. Van de 342 gemeenten in 2024 hebben 239 gemeenten de enquête ingevuld binnen de onderzoeksperiode (70%). Het responspercentage is hiermee wat hoger dan in de jaren 2023 en 2024, waarmee de dalende trend in respons sinds 2020 is verbroken (zie figuur 1). Het lagere responspercentage in 2015 is overigens te verklaren door het niet deelnemen van de provincies Flevoland, Noord-Brabant en Utrecht in dat meetjaar. De verdeling van de respons per provincie in de huidige meting is getoond in figuur 2.

Figuur 1. Respons begrotingsenquête 2015-2025

Figuur 2. Respons 2025 per provincie

Het komt voor dat een gemeente één of meerdere vragen niet heeft ingevuld. De respons per vraag kan om die reden iets afwijken en daarom wordt bij elke figuur in het rapport de exacte respons getoond (aangeduid met 'n').

Om te controleren of de respons representatief is, is er gekeken naar de kenmerken en verdeling van deelnemende gemeenten en niet deelnemende gemeenten. Zo is er gekeken naar de gemeentegrootte, de sociaaleconomische structuur en de financiële positie uitgedrukt in de BBV-kengetallen (netto schuldquote gecorrigeerd voor doorgeleende gelden, solvabiliteitsratio, structurele exploitatieruimte, grondexploitatie en belastingcapaciteit). Uit de resultaten blijkt dat de deelnemende gemeenten een representatief beeld geven voor alle Nederlandse gemeenten. Er zijn geen grote verschillen in de verdeling en kenmerken van deelnemende en niet deelnemende gemeenten. De begrotingsenquête is wel wederom relatief vaker ingevuld door gemeenten buiten de Randstad (73%) dan door gemeenten binnen de Randstad (62%), maar dit verschil in respons is ten opzichte van vorig jaar sterk verkleind. Meer informatie kunt u vinden in bijlage 3.

Inzichten uit de begrotingsenquête 2025

1. Algemene vragen

Gemeenten doen vaker ingrepen in de begroting en meerjarenraming.

Een groot aandeel gemeenten (80%) geeft aan dat er nieuwe ingrepen nodig zijn in de begroting 2025 of in de meerjarenraming. Dit is een hoger aandeel gemeenten dan in de vorige enquête (2024: 72%), hetgeen volledig voortkomt uit een hoger aandeel gemeenten waar ingrepen in de begroting voor 2025 nodig zijn (45% ten opzichte van 21% in 2024).

Ingrepen in de begroting 2025 zijn vooral nodig vanwege ontwikkelingen binnen het sociaal domein (83%) en/of een tekort aan inkomsten (80%).

De met afstand meest gedane ingrepen om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen, zijn het (sterker) verhogen van belastingen en/of tarieven (72%) en het uitstellen van investeringen in bijvoorbeeld nieuw beleid (42%).

Met betrekking tot het verhogen van belastingen en/of tarieven gaat het relatief vaak om de OZB. Meerdere gemeenten verhogen (daarnaast) onder meer afvaltarieven, leges, parkeertarieven en toeristenbelasting. Bij het uit- of afstellen van investeringen gaat het om uiteenlopende domeinen. Meermaals genoemde domeinen zijn infrastructuur, sport, cultuur en onderwijshuisvesting.

De omvang van de ingrepen om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen ligt voor het merendeel van de gemeenten (71%) tussen 1% en 5%. Dit beeld komt overeen met dat uit 2024, toen 72% van de betreffende gemeenten ingrepen moest doen met een omvang tussen 1% en 5% om de begroting 2024 in evenwicht te brengen.

Ingrepen in de meerjarenraming zijn vooral nodig vanwege een tekort aan inkomsten (87%) en ontwikkelingen in het sociaal domein (65%)

Veel gemeenten hebben op dit moment nog geen keuzes gemaakt op welke terreinen besparingen en/of inkomensverhogende maatregelen worden doorgevoerd om de MJR in evenwicht te krijgen.

Bijna drie op de tien gemeenten maken gebruik van de door de notitie incidenteel/structureel verruimde mogelijkheid om onder voorwaarden het surplus van de algemene reserve in te zetten

Meer dan zeven op de tien gemeenten maken geen gebruik van de door de notitie incidenteel/structureel verruimde mogelijkheid om onder voorwaarden het surplus van de algemene reserve in te zetten. Van alle gemeenten doet 17% dit niet omwille van het feit dat zij onvoldoende solvabel zijn om een surplus in te zetten.

Grootste financiële uitdagingen

De vijf meest genoemde financiële uitdagingen voor gemeenten zijn de ontwikkelingen binnen het sociaal domein en dan specifiek de jeugdzorg (87%), de lange termijn zekerheid van het Gemeentefonds (74%), de ontwikkelingen binnen het sociaal domein en dan specifiek de Wmo (56%), de arbeidsmarktkrapte (34%) en de loon- en prijsontwikkeling/inflatie (33%). In 2024 stonden dezelfde elementen in de top-5, zij het in een iets andere volgorde.

Vier op de vijf gemeenten hebben het onderhouds-(streef-)niveau van de openbare ruimte niet veranderd voor de begrotingsjaren 2025-2028.

Binnen circa 5% van de gemeenten is hierover nog geen beslissing genomen, omdat dit mede afhangt van de algemene uitkering door het Rijk en daar is nog geen duidelijkheid over.

2. Sociaal domein

Beperkte data en capaciteit voor analyses en bijsturen blijft lastig

De meerderheid van de gemeenten (55%) geeft aan dat zij op enkele onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data en/of capaciteit hebben om inzicht te krijgen/houden op het sociaal domein. Het sociaal domein blijft een complex beleidsterrein met grote financiële uitdagingen. Meer dan één op de vier gemeenten (28%) geeft ook aan op veel onderdelen van het sociaal domein te weinig instrumenten te hebben om bij te kunnen sturen. De resultaten op deze vraag verschillen nauwelijks ten opzichte van 2024.

Onzekerheid over doorvoeren van maatregelen in het kader van de Hervormingsagenda jeugd

De meerderheid van de gemeenten (59%) geeft aan dat zij zijn begonnen met het uitwerken van de maatregelen die in de Hervormingsagenda zijn afgesproken. Ten opzichte van vorig jaar hebben relatief meer gemeenten de meeste maatregelen al doorgevoerd (27%; 2024: 18%).

Tegelijkertijd wordt de haalbaarheid om met doorvoering van de maatregelen de uitgaven voor jeugdhulp binnen het meerjarig financieel kader van de Hervormingsagenda te houden door gemeenten negatiever ingeschat dan tijdens de enquête in 2024.

Twee op de vijf gemeenten geven aan dat dit niet haalbaar is (+17% ten opzichte van 2024) en slechts 2% geeft aan dat het financieel kader in grote mate toereikend is (-5% ten opzichte van 2024).

Extra middelen jeugdzorg zijn nodig voor sluitende begroting 2025

53% van de gemeenten geeft aan dat zij mede door de extra middelen jeugdzorg vanuit het Rijk een sluitende begroting 2025 kunnen presenteren. Zonder zou de begroting niet sluitend zijn. Dit is voor het tweede jaar op rij een verbetering ten opzichte van het jaar ervoor (2024: 62%; 2023: 73%).

Bijna de helft van de gemeenten raamt de gemiddelde groeivoet ten aanzien van de lasten op Jeugd (maatwerk en voorliggend veld) in de begroting 2025 op groter dan 3%, maar maximaal 7%. Circa een kwart van de gemeenten (24%) rekent met een hogere groeivoet.

Als het gaat om de meerjarenraming 2026-2028 hanteren gemeenten gemiddeld een lagere jaarlijkse groeivoet, waarbij 63% van alle gemeenten rekent met een gemiddelde jaarlijkse groeivoet van maximaal 3%.

De komende jaren significante ingrepen nodig in de Wmo

Een grote meerderheid van de gemeenten (84%) verwacht dat in de komende jaren significante ingrepen nodig zijn vanwege een forse kostenstijging door ofwel prijs- of volumestijgingen in de Wmo algemene voorzieningen. Dit aandeel ligt nog hoger dan in 2024 (72%).

Van deze groep verwacht het grootste deel (75%) dat dit komt door zowel prijs- als volumestijgingen.

3. Woningbouwopgave

Ontoereikende raming van baten en lasten voor doelstellingen, voornamelijk incidenteel

Slechts iets meer dan de helft van de gemeenten (55%) heeft in de begroting 2025 en de meerjarenraming 2026-2028 in toereikende mate middelen beschikbaar gesteld om de doelstellingen van de Woningbouwopgave te kunnen realiseren. En drie op de vijf gemeenten waarvoor dit geldt hebben alleen of overwegend incidentele lasten geraamd.

Desondanks is er sprake van een lichte verbetering. In totaal geeft 44% van de gemeenten aan dat zij niet voldoende lasten hebben geraamd om de doelstellingen van de woningbouwopgave te kunnen realiseren. Vorig jaar was dit 48% en in 2023 57%.

4. Uitvoeringskracht

Gebrek aan personele capaciteit bij gemeenten

Slechts een klein aandeel van de gemeenten (11%) geeft aan dat alle gewenste taken en ambities naar verwachting worden verwezenlijkt, maar er is wel sprake van een kleine verbetering ten opzichte van vorig jaar (2024: 8%).

De grootste reden voor het eventuele achterblijven van de feitelijke realisatie in 2024 is volgens 76% van de gemeenten een gebrek aan personele capaciteit binnen de eigen organisatie. Ook vorig jaar was dit het meest genoemde antwoord. Het gebrek aan personele capaciteit wordt verklaard door de algemene krapte op de arbeidsmarkt, interne capaciteitsgebreken, moeilijk vervulbare vacatures en binnen sommige gemeenten een relatief hoog personeelsverloop.

Zo blijkt dat 43% van de gemeenten minimaal 5% van de bezetting (in termen van FTE) niet gevuld heeft (2024: 47%) en blijkt het ook lastig om deze vacatures in te vullen. Daarnaast wordt afhankelijkheid van anderen (bijvoorbeeld capaciteit bij derden zoals zorgaanbieders) als de op één na meest voorkomende oorzaak genoemd indien de feitelijke realisatie van de begrotingsuitvoering 2024 achterblijft bij de ambitie (49%).

Zowel het aandeel gemeenten dat als antwoord geeft dat alle gewenste taken en ambities voor 2024 naar verwachting worden verwezenlijkt, als het aandeel gemeenten dat als antwoord geeft dat minimaal 5% van de bezetting (in termen van FTE) niet gevuld is, laat een paar procentpunten verbetering zien. Als deze ontwikkeling zich ook in de volgende enquête doorzet dan kan een voorzichtige conclusie zijn dat de arbeidsmarkt voor gemeenten zich in positieve zin lijkt te ontwikkelen.

Terreinen waarop gemeenten er niet goed in slagen om al hun taken en ambities te verwezenlijken, zijn vooral volkshuisvesting (71%), verkeer en vervoer (60%) en het sociaal domein (55%).

2. Resultaten Begrotingsenquête 2025

De vragen van de begrotingsenquête zijn op te delen in vier onderdelen:

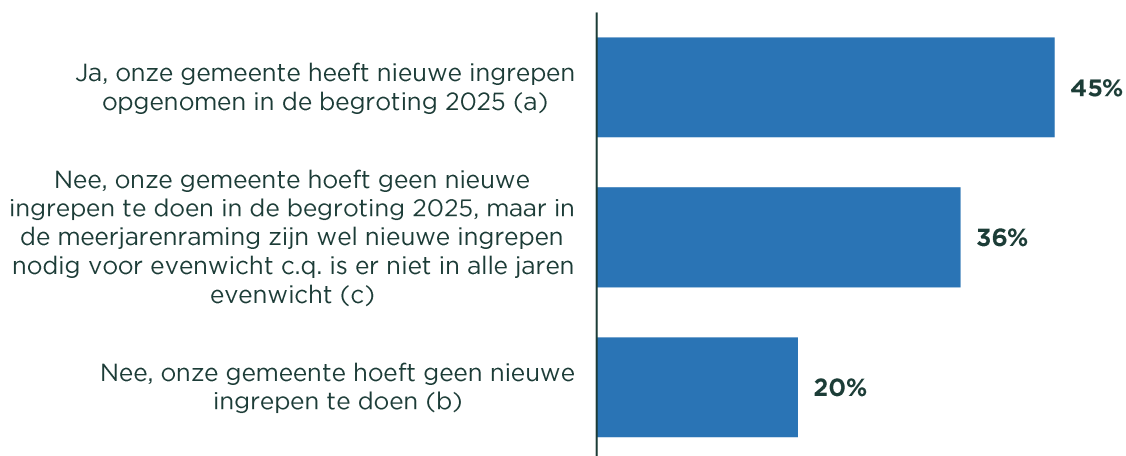
1. Algemene vragen over de begroting: vraag 1 t/m 5
2. Sociaal domein: vraag 6 t/m 15
3. Woningbouwopgave: vraag 16
4. Uitvoeringskracht: vraag 17 en 18

a. Algemene vragen: vraag 1 t/m 5

Vraag 1

Heeft uw gemeente nieuwe ingrepen moeten doen om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen?

Basis: alle gemeenten (n=239)

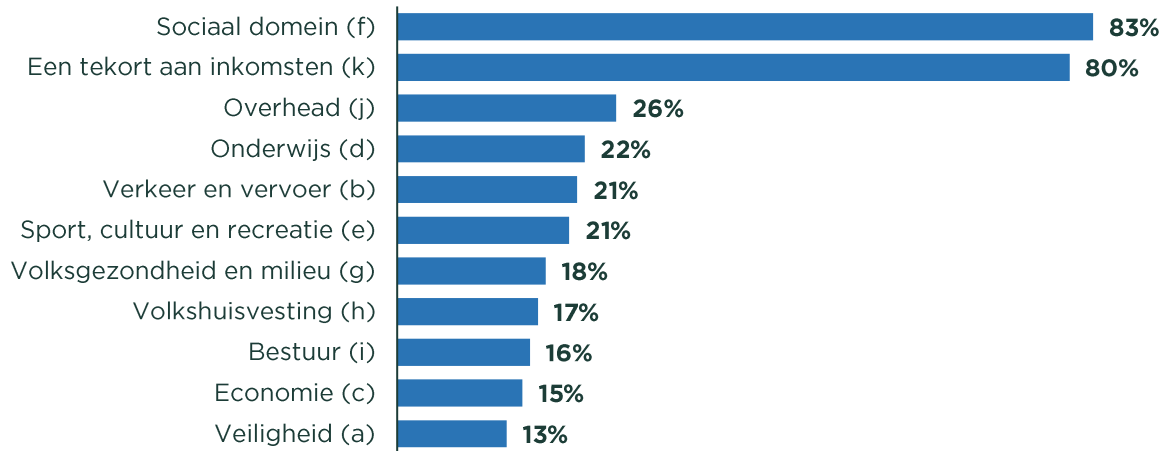
Een groot aandeel gemeenten (80%) geeft aan dat er nieuwe ingrepen nodig zijn in de begroting 2025 of in de MJR. Dit is een hoger aandeel gemeenten dan in de vorige enquête (2024: 72%), hetgeen volledig voortkomt uit een hoger aandeel gemeenten waar ingrepen in de begroting voor het lopende jaar nodig zijn.

Meer dan twee op de vijf gemeenten (45%) geven aan dat er nieuwe ingrepen nodig zijn in de begroting 2025. Daarnaast geeft ruim een derde van de gemeenten aan dat zij geen nieuwe ingrepen hoeven te doen in de begroting 2025, maar wel in de meerjarenraming om een evenwicht te creëren.

Vervolg vragen 1b, 1c en 1d hoeven alleen beantwoord te worden als bij vraag 1 gekozen is voor antwoordkeuze a) *Ja, onze gemeente heeft nieuwe ingrepen opgenomen in de begroting 2025*.

Vraag 1b

Bij welk(e) beleidsterrein(en) ligt de oorzaak (zoals lastenstijging en/of lagere baten) dat het voor uw gemeente nodig is om ingrepen te doen in de begroting 2025? (Meerdere antwoorden mogelijk)
Basis: gemeenten die nieuwe ingrepen hebben opgenomen in de begroting 2025 (n=107)

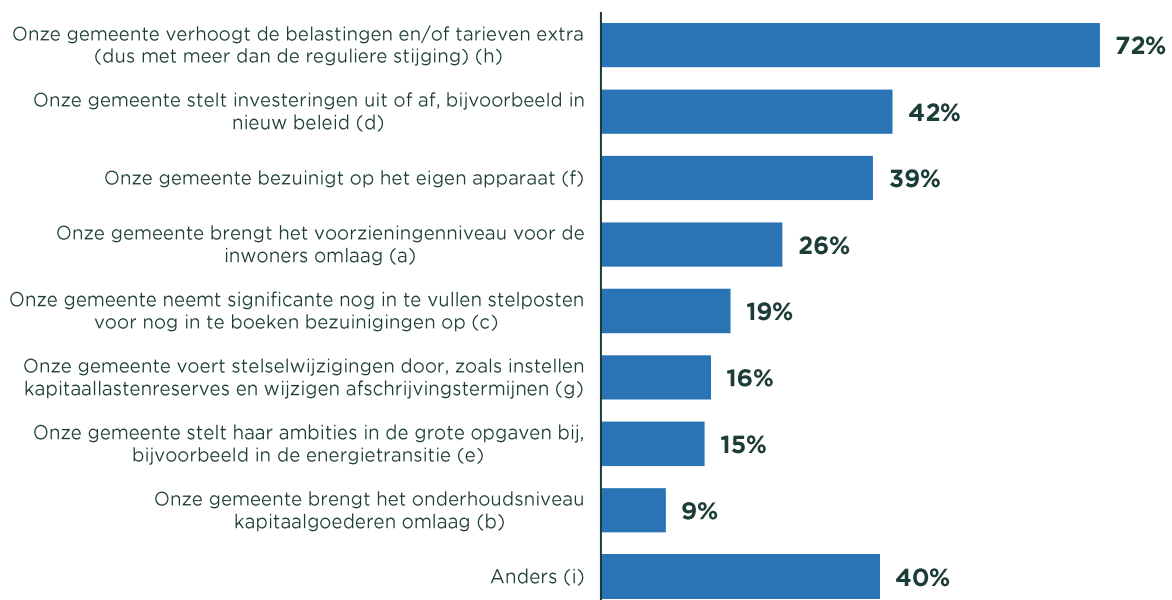

De met afstand meest genoemde oorzaken voor het doen van nieuwe ingrepen in de begroting 2025 zijn het sociaal domein (83% van de 107 betreffende gemeenten) en een tekort aan inkomsten (80%).

Er is tevens gekeken naar de combinaties van antwoordkeuzes. Zo worden het sociaal domein en een tekort aan inkomsten vaak samen benoemd, namelijk 69 keer. De combinatie sociaal domein, tekort aan inkomsten en overhead komt ook vaker terug, namelijk bij 22 gemeenten. Tot slot zijn er ook zeven gemeenten die elke antwoordkeuze hebben gekozen (a t/m k).

Vraag 1c

Welke nieuwe ingreep of ingrepen heeft uw gemeente gedaan om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen? (Meerdere antwoorden mogelijk)
Basis: gemeenten die nieuwe ingrepen hebben opgenomen in de begroting 2025 (n=107)

De met afstand meest gedane ingrepen om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen, zijn het (sterker) verhogen van belastingen en/of tarieven (72%) en het uitstellen van investeringen in bijvoorbeeld nieuw beleid (42%).

Met betrekking tot het verhogen van belastingen en/of tarieven gaat het relatief vaak om de OZB. Meerdere gemeenten verhogen (daarnaast) onder meer afvaltarieven, leges, parkeertarieven en toeristenbelasting.

Toelichting op vraag 1c antwoordkeuze h

h) Onze gemeente verhoogt de belastingen en/of tarieven extra (dus met meer dan de reguliere stijging)

"De OZB 2025 is 2% extra verhoogd en de toeristenbelasting 2026 is met € 0.25 p.p.p.n. verhoogd."

"De tarieven voor OZB zijn meer verhoogd dan de indexatie. Dat is ook van toepassing op diverse leges."

"o.a. OZB structureel jaarlijks met 5% verhoogd (dus hoger dan inflatie), toeristenbelasting, vergroting parkeerareaal."

Bij het uit- of afstellen van investeringen gaat het om uiteenlopende domeinen. Meermaals genoemde domeinen in de toelichtingen zijn infrastructuur, sport, cultuur en onderwijshuisvesting.

Toelichting op vraag 1c antwoordkeuze d

d) Onze gemeente stelt investeringen uit of af, bijvoorbeeld in nieuw beleid

"Op het gebied van Sport, onderwijs en wegen."

"Uitstel bouw middelbare school."

"Verkeer en vervoer (investeringen in de buitenruimte)."

De antwoordkeuze "Anders" (door 40% van de betreffende gemeenten geselecteerd) gaat voornamelijk gepaard met het doen van andere ingrepen (a t/m h). Uit de combinaties zijn geen duidelijke patronen te herkennen waaruit blijkt dat *anders* veelal met een ander specifieke antwoordkeuze wordt benoemd. Overigens hebben tien gemeenten *anders* als enige antwoordkeuze gekozen ten opzichte van de 43 keer dat *anders* in totaal is gekozen. Bij deze optie 'Anders' worden drie thema's door veel gemeenten genoemd: 1) een herziening van beleid en processen, 2) de inzet van algemene reserves om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen en 3) dat er reëler en scherper is begroot, ofwel dat er 'lucht' uit de begroting 2025 is gehaald.

Toelichting op vraag 1c antwoordkeuze i

i) Anders

"10% inzet van de beschikbare algemene reserve."

"Bijstellingen over alle beleidsterreinen heen door middel van scherper begroten en versoberen beleid of uitvoering."

"Dekking vanuit de algemene reserve."

"Met het schrappen van de opschalingskorting heeft het Rijk een eenmalige verlaging (2025) op de algemene uitkering toegepast. Hierdoor was alleen 2025 niet meer sluitend. Door een eenmalige onttrekking aan de algemene reserve is de begroting 2025 in evenwicht gebracht."

"Onttrekking aan de algemene reserve om de begroting sluitend te krijgen en geen automatische compensatie loon- en prijsstijging op de budgetten."

"Reëler en offensiever ramen (naar beneden bijstellen budgetten op verschillende terreinen) o.b.v. historische uitgavenanalyse."

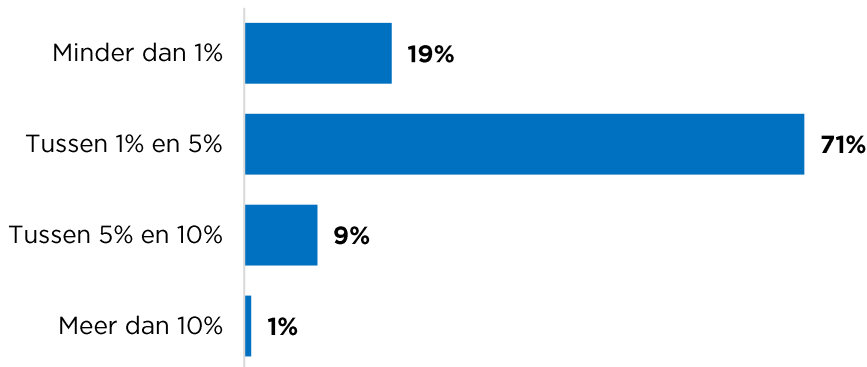
"We hebben het cascade model van de VNG toegepast om te komen tot een sluitende begroting 2025. Hierbij moet gedacht worden aan: Realistisch plannen van investeringen, "Lucht" uit de begroting gehaald, herberekening bedrijfsvoeringslasten en de OZB meer verhoogd dan de reguliere indexatie."

"Wijziging in processen en inkoop. Bij Jeugd gaan we de richtlijnen voor toekenning van bepaalde jeugdhulpproducten opstellen. Daarnaast wordt ook tarief bij stapeling van jeugdhulpproducten gewijzigd. En brengen we het jeugdvervoer onder bij publiek vervoer. We gaan meer ondersteuners voor jeugd en gezin inzetten, om problematiek aan de voorkant in goede banen te leiden en daar waar mogelijk aan te pakken. Bij Wmo zetten we in op preventie en collectieve begeleiding en algemene voorzieningen."

Vraag 1d

In geval uw gemeente nieuwe ingrepen doet om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen: wat is globaal de financiële omvang van de ingrepen als percentage van de begroting?

Basis: gemeenten die nieuwe ingrepen hebben opgenomen in de begroting 2025 (n=107)

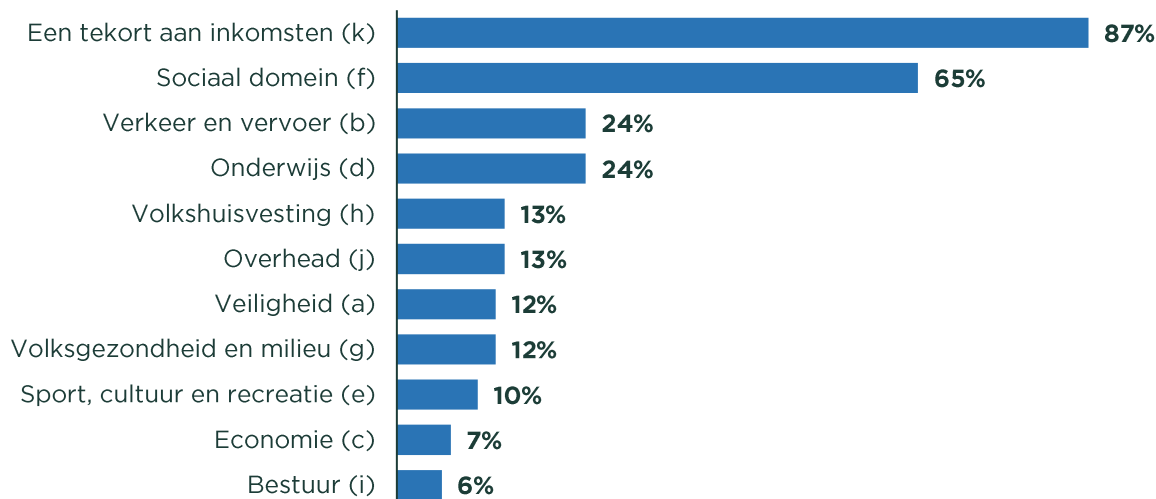
De omvang van de ingrepen om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen ligt voor het merendeel van de gemeenten (71%) tussen 1% en 5%. Dit beeld komt overeen met dat uit 2024, toen 72% van de betreffende gemeenten ingrepen moest doen met een omvang tussen 1% en 5% om de begroting 2024 in evenwicht te brengen.

Vervolg vragen 1e, 1f en 1g hoeven alleen beantwoord te worden als bij vraag 1 gekozen is voor antwoordkeuze c) *Nee, onze gemeente hoeft geen nieuwe ingrepen te doen in de begroting 2025, maar in de meerjarenraming zijn wel ingrepen nodig voor evenwicht c.q. is er niet in alle jaren evenwicht.*

Vraag 1e

Bij welk(e) beleidsterrein(en) ligt de oorzaak (zoals lastenstijging en/of lagere baten) dat het voor uw gemeente nodig is om ingrepen te doen in de meerjarenraming 2026-2028? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Basis: gemeenten die geen nieuwe ingrepen hebben hoeven doen in de begroting 2025, maar wel in de meerjarenraming (n=89)

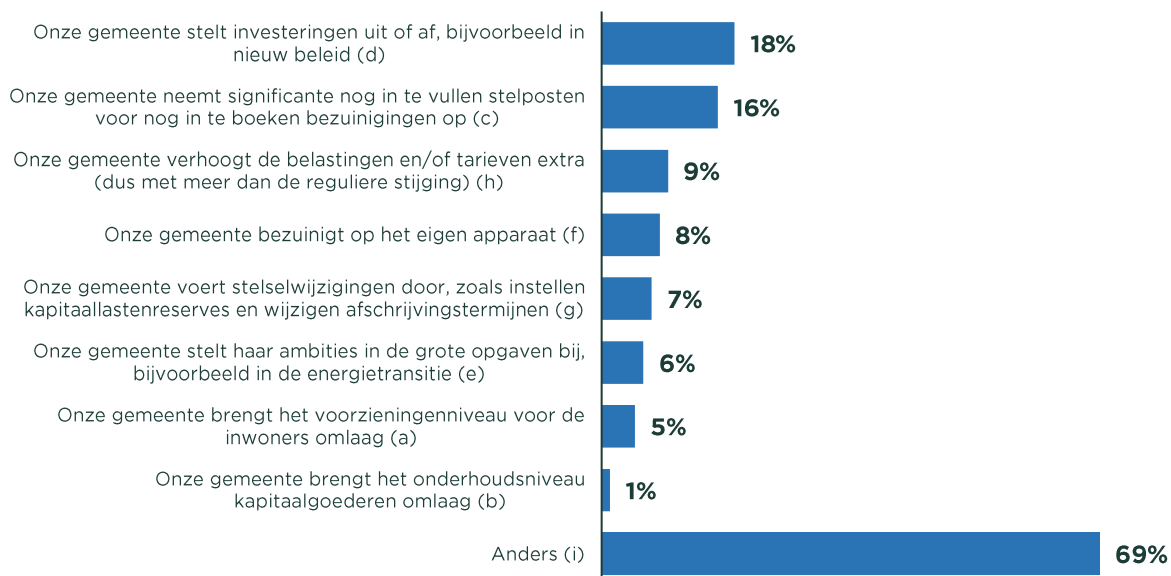
Bij het doen van ingrepen in de meerjarenraming ligt de oorzaak voor de meeste gemeenten bij een tekort aan inkomsten (87%) en/of het sociaal domein (65%).

Een tekort aan inkomsten is door 26 gemeenten als enige antwoordoptie gekozen en het *sociaal domein* door vijf gemeenten. In totaal hebben vier gemeenten alle antwoordopties (a t/m j) ingevuld.

Vraag 1f

Welke nieuwe ingreep of ingrepen heeft uw gemeente gedaan om de meerjarenraming 2026-2028 in evenwicht te krijgen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Basis: gemeenten die geen nieuwe ingrepen hebben hoeven doen in de begroting 2025, maar wel in de meerjarenraming (n=87)

Om de meerjarenraming 2026-2028 sluitend te krijgen, lijken gemeenten voornamelijk andere ingrepen te hebben gedaan dan de antwoordopties die op voorhand zijn aangeboden (69%).

Echter: vrijwel alle gemeenten binnen deze categorie geven aan dat zij nog geen keuzes hebben gemaakt op welke terreinen besparingen en/of inkomensverhogende maatregelen worden doorgevoerd. In sommige gemeenten lopen er al wel onderzoeken of is men bezig met ombuigingstrajecten. Enkele gemeenten die wel inhoudelijk antwoorden, geven aan dat algemene reserves gebruikt zijn (risicoreserve ravijnjaren), of dat een generieke structurele bezuiniging over alle beleidsvelden is doorgevoerd.

Toelichting op vraag 1f antwoordkeuze i

i) Anders

"Bij het vaststellen van de begroting 2025-2028 is met de gemeenteraad besloten om in 2025 gezamenlijk aan de slag te gaan met het in evenwicht brengen van de meerjarenraming. Op dit moment zijn er dus nog geen ingrepen gedaan. In de begroting 2026 en meerjarenraming 2027-2029 zal dit verwerkt worden o.b.v. het overleg met de gemeenteraad. Hierbij is het uitgangspunt dat in principe alles 'bespreekbaar' is m.b.t. mogelijke ingrepen."

"De algemene reserve wordt tijdelijk ingezet. Structureel worden ombuigingen geïnventariseerd."

"De gemeente heeft, mede op advies van de VNG, nog geen ingrepen gedaan voor het sluitend maken van de begroting vanaf 2026. Momenteel loopt in de gemeente een onderzoek waarbij de omvang van het beïnvloedbare gedeelte van de begroting wordt bepaald om vandaar uit keuzes te kunnen maken voor het sluitend maken van de begroting vanaf 2026, waarbij een belangrijk uitgangspunt is dat de gemeente het huidige voorzieningenniveau zoveel mogelijk wil handhaven."

Toelichting op vraag 1f antwoordkeuze d

d) Onze gemeente stelt investeringen uit of af, bijvoorbeeld in nieuw beleid

"De gemeente heeft een aantal ambities uitgesteld en die zijn dus ook niet verwerkt in de begroting. Dit vanwege het financieel perspectief. Dit betreft diverse beleidsterreinen (verkeer, sport, sociaal, organisatie)."

"Gezien het ontbreken van structurele begrotingsruimte zijn de ambities en opgaven uit het coalitieakkoord tijdelijk (2024 tot en met 2026) in onze begroting geraamd en gedekt met incidentele middelen. Dit betreft onder andere de beleidsterreinen veiligheid, economie, milieu/duurzaamheid en cultuur."

"De gemeente staat voor grote vervangingsinvesteringen in vastgoed. Deze investeringen worden zoveel mogelijk gefaseerd. Dit betreft investeringen in sport cultuur, onderwijs, openbare ruimte en gebiedsontwikkelingen."

"Vanaf heden wordt elke nieuwe investering (bouw, tractie, kunstwerken, van alles) meer dan kritisch tegen het licht gehouden, is deze echt nodig?"

Toelichting op vraag 1f antwoordkeuze c

c) Onze gemeente neemt significante nog in te vullen stelposten voor nog in te boeken bezuinigingen op

"€10 miljoen stelpost flexibele begrotingsruimte – op alle terreinen. Gebaseerd op rekeningresultaten in het verleden. Ook hebben we een forse taakstelling bij de hervormingsagenda (€15,5 mln)."

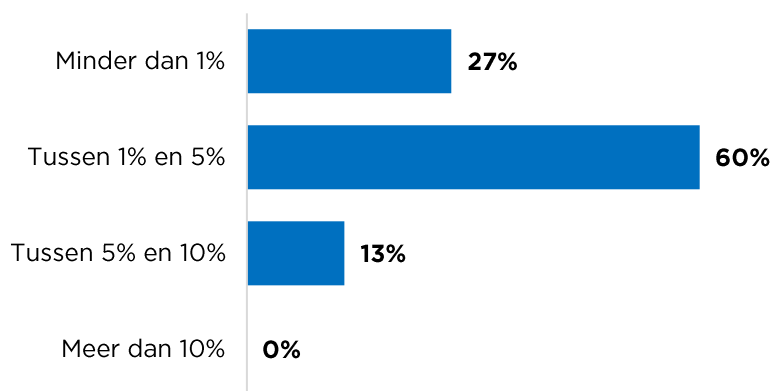
"400K stelpost op bedrijfsvoering."

"Bij de perspectiefnota 2026 (voorjaar 2025) moet de taakstelling worden ingevuld. Deze begint in 2027 met een relatief klein bedrag van € 900.000 tot € 3.000.000 in 2028."

"Er is voor een bedrag van € 5 miljoen aan nog in te vullen stelposten opgenomen."

Vraag 1g

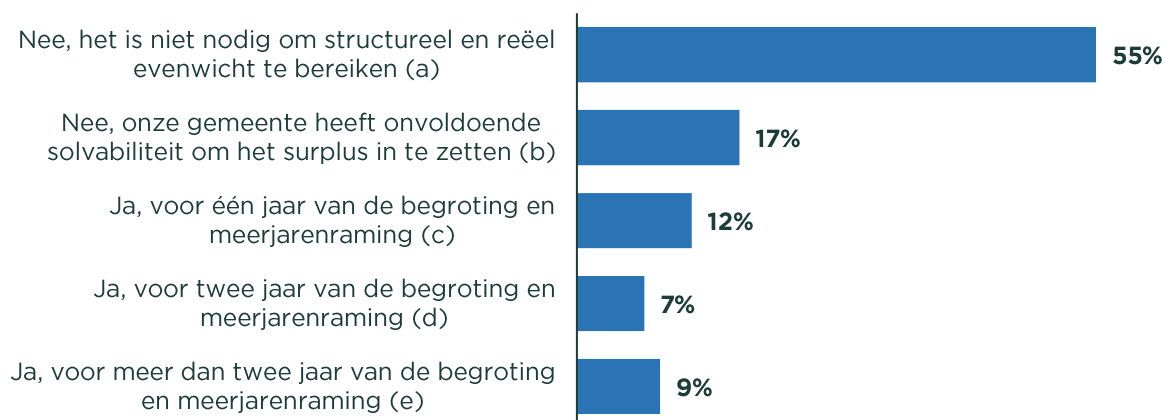
*In geval uw gemeente nieuwe ingrepen doet om de meerjarenraming 2026-2028 in evenwicht te krijgen: wat is globaal de financiële omvang van de ingrepen als percentage van de begroting?
Basis: gemeenten die geen nieuwe ingrepen hebben hoeven doen in de begroting 2025, maar wel in de meerjarenraming (n=85)*

Op basis van 85 gemeenten geeft meer dan de helft van de gemeenten (60%) aan dat de nieuwe ingrepen die gedaan worden om de meerjarenraming in evenwicht te krijgen tussen de 1% en 5% ligt. Dit ligt in lijn met de bevindingen uit 2024 (54%). Voor geen enkele gemeente geldt dat de omvang van de ingrepen meer dan 10% is.

Vraag 2

*Maakt uw gemeente gebruik van de door de notitie incidenteel/structureel verruimde mogelijkheid om onder voorwaarden het surplus van de algemene reserve in te zetten?
Basis: alle gemeenten (n=239)*

Meer dan zeven op de tien gemeenten maken geen gebruik van de door de notitie incidenteel/structureel verruimde mogelijkheid om onder voorwaarden het surplus van de algemene reserve in te zetten. Ongeveer één op de zes gemeenten (17%) doen dit niet omdat zij onvoldoende solvabel zijn om een surplus in te zetten.

Vraag 3

Kunt u aangeven wat de komende jaren de vier grootste financiële uitdagingen worden voor uw gemeente? (Maximaal vier antwoorden mogelijk)

Basis: alle gemeenten (n=239)

De vijf vaakst genoemde financiële uitdagingen voor gemeenten zijn de ontwikkelingen binnen het sociaal domein en dan specifiek de jeugdzorg (genoemd door 87% van alle gemeenten), de lange termijn zekerheid van het Gemeentefonds (74%), de ontwikkelingen binnen het sociaal domein en dan specifiek de Wmo (56%), de arbeidsmarktkrapte (34%) en de loon-en prijsontwikkeling/inflatie (33%). In 2024 stonden dezelfde elementen in de top-5, zij het in een iets andere volgorde.

Vijf procent van de gemeenten geeft aan dat andere ontwikkelingen tot de grootste financiële uitdagingen leiden. Hiertoe behoren een schaa sprong bij groeiende gemeenten, de spreidingswet (ook in positieve zin aan inkomstenkant), uitdagingen rond het energienetwerk en ontwikkelingen bij diverse gemeenschappelijke regelingen zoals GGD, Omgevingsdienst en sociaal werkbedrijf.

Overkoepelend speelt bovendien nog de invloed van het jaar 2026, ook wel 'het ravijnjaar' genoemd. Gemeenten krijgen met behoorlijke kortingen te maken en onduidelijkheid over de bijdrage vanuit het Rijk op langere termijn vormen een voornaam punt van onzekerheid.

Toelichting op vraag 3 antwoordkeuze a

a) Ontwikkelingen binnen het sociaal domein (Jeugdzorg)

"De onzekerheid rondom de Hervormingsagenda – de bezuiniging die op ons af gaat komen. De landelijke ontwikkelingen zijn nog steeds onzeker. Nog steeds is onduidelijk hoe de reikwijdte er exact uit gaat zien."

"Enorme kostenstijgingen: want toenemende zwaardere gevallen, wegvallen van jeugdaanbieders, prijsstijgingen door inflatie."

"Groei aantal jongeren dat gebruik maakt van jeugdzorg, toenemende problematiek, stijgende kosten en onzekerheid over de hervormingsagenda jeugdzorg."

"Kosten per casus kunnen enorm oplopen, open einde regeling, uitdaging om de voorkant zo te organiseren dat er kosten kunnen worden bespaard."

"We zien zwaardere zorg voor een beperkt aantal jongeren. Echter de kosten lopen zo op tot €700.000 per cliënt. Op de populatie van een kleine gemeente is dat een enorm bedrag."

Toelichting op vraag 3 antwoordkeuze h

h) Lange termijn zekerheid Gemeentefonds

"De herverdeling van het gemeentefonds en de effecten van het ravijnjaar in structureel opzicht."

"De korting op het gemeentefonds in het ravijnjaar, maar ook de wisseling in systematiek heeft invloed."

"Mogelijke bezuinigingen op de Rijksbegroting met gevolgen voor het gemeentefonds. Daarnaast is er voor onze gemeente nog het risico op doorvoeren tweede tranche herverdeling."

"Onzekerheid of en voor welke bedragen het ravijnjaar wordt gecompenseerd."

"We hebben een stabiele inkomstenbron nodig om onze taken te kunnen continueren. De inkomsten vanuit gemeentefonds zijn relatief groot. Lange termijn zekerheid biedt perspectief en zekerheid voor de toekomst."

Toelichting op vraag 3 antwoordkeuze b

b) Ontwikkelingen binnen het sociaal domein (Wmo)

"Als gevolg van de vergrijzing, stijgende prijzen en een toenemend beroep op de Wmo-voorzieningen zien we de kosten voor de Wmo de komende jaren blijven toenemen."

"De steeds verder oplopende lasten door loon en prijsontwikkelingen en volume ontwikkeling in dit domein."

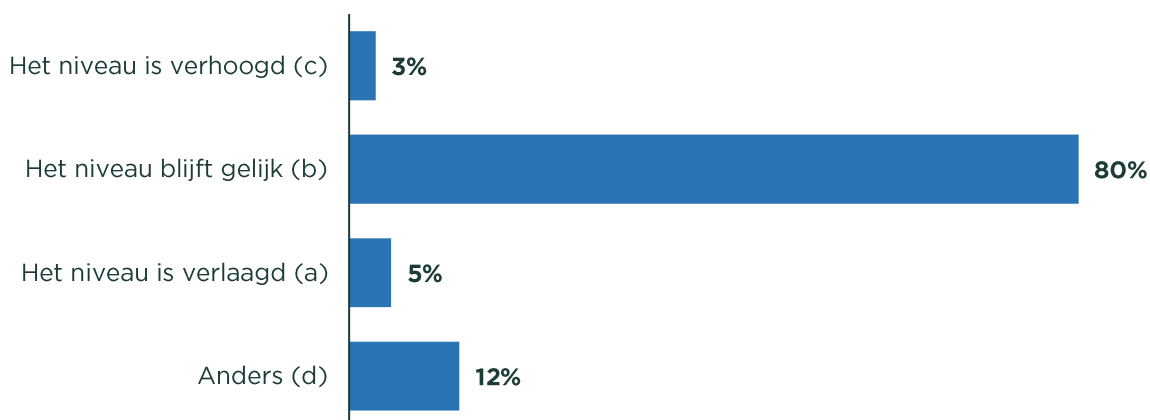
"Dit betreffen openeinderegelingen. Het is niet duidelijk waar we naar toe gaan met onze uitgaven en inkomsten voor de komende jaren. Dit heeft aan de ene kant te maken met de (toenemende) vraag en behoefte vanuit de samenleving (uitgaven). En aan de andere kant de vergoeding vanuit het Rijk op deze onderwerpen en wat we als gemeente zelf aan inkomsten kunnen realiseren (inkomsten)."

"Vergrijzing en kostenstijging (salaris)."

Vraag 4

Verandert uw gemeente voor de begrotingsjaren 2025-2028 het onderhouds-(streef-)niveau van de openbare ruimte (wegen, water, groen, gebouwen)?

Basis: alle gemeenten (n=239)

Vier op de vijf gemeenten hebben het onderhouds-(streef-)niveau van de openbare ruimte niet veranderd voor de begrotingsjaren 2025-2028.

Twaalf procent valt in de categorie 'Anders'. Circa de helft van de 29 gemeenten in deze categorie geeft aan dat het streefniveau binnen hun gemeente nog niet bekend is (dit kan aanleiding vormen om volgend jaar ook de antwoordoptie 'Dit is nog onbekend' als mogelijkheid aan te bieden). Dit wordt mede veroorzaakt door onduidelijkheid over de algemene uitkering door het Rijk.

Toelichting op vraag 4 antwoordkeuze d

d) Anders

"Dit is verschillend voor de diverse onderdelen binnen de openbare ruimte. M.b.t. het beheer van openbaar groen vindt er op enkele plaatsen extensiever beheer plaats. Minder maaien, omvormen van beheerintensieve beplanting naar "onderhoudsarm" groen. (bijv. beplanting vervangen door gras; minder maaien). M.b.t. beheer en onderhoud van de assets blijft dit gelijk of wordt dit verhoogd. E.e.a. doordat er sprake is van (veel) achterstallig onderhoud. De verhoging is in sommige gevallen terugbreng."

"Een eventuele verlaging van het onderhoudsniveau gaat onderdeel uitmaken van de integrale afweging bij het opstellen van de begroting 2026 en verder."

"Het niveau blijft voor nu nog gelijk, indien in 2025 het Rijk niet met voldoende structurele middelen (jeugd, energie/verduurzaming e.d.) over de brug komt, dan zijn wij genoodzaakt vanaf 2026 harde bezuinigingen door te voeren waaronder bijvoorbeeld het verlagen van het onderhoudsniveau van onze openbare ruimte."

Gemeenten die het onderhouds-(streef-)niveau van de openbare ruimte voor de begrotingsjaren 2025-2028 hebben verlaagd, noemen maatregelen die betrekking hebben op wegen, groen/duurzaamheid en gebouwen.

Toelichting op vraag 4b, voor gemeenten die het onderhouds-(streef-)niveau hebben verlaagd

"Accepteren lager kwaliteitsniveau openbare ruimte, bijvoorbeeld onderhoud groen op sommige plekken in de gemeente verlagen."

"Benodigde investeringen in gemeentelijke gebouwen, reconstructies van wegen, parken en bijvoorbeeld vervanging van kademuren worden vertraagd in de tijd of uitgesteld. Er gaat gewerkt worden met een jaarlijks plafond aan investeringen."

"Geen uitgaven biodiversiteit / geen uitvoering duurzaamheidsagenda."

"Stadscentra was niveau A. Wordt nu niveau B, of hier een niveau dat tussen A en B zit. Verder worden er met name maatregelen genomen op dagelijks (groen) onderhoud door bijvoorbeeld met een budgetplafond te werken, minder te snoeien, etc. Hierop is het beheerniveau nu niet verlaagd, omdat de impact nog niet precies duidelijk is. Maar in de praktijk zal hierdoor het niveau wel lager worden."

"Voor kunstwerken is nu ook gekozen om van C+ naar C te gaan."

Gemeenten die het onderhouds-(streef-)niveau van de openbare ruimte voor de begrotingsjaren 2025-2028 juist hebben verhoogd, geven vooral aan dat dit gericht is op groenonderhoud.

Toelichting op vraag 4b, voor gemeenten die het onderhouds-(streef-)niveau hebben verhoogd

"Er zijn veel problemen met groenonderhoud. Er is besloten om hier de komende jaren extra inzet op te plegen om weer tot een acceptabel niveau te komen."

"In Kadernota 2025 / begroting 2025: Structureel € 425.000 meer voor onderhoud gebouwen en structureel € 300.000 meer voor onderhoud wegen."

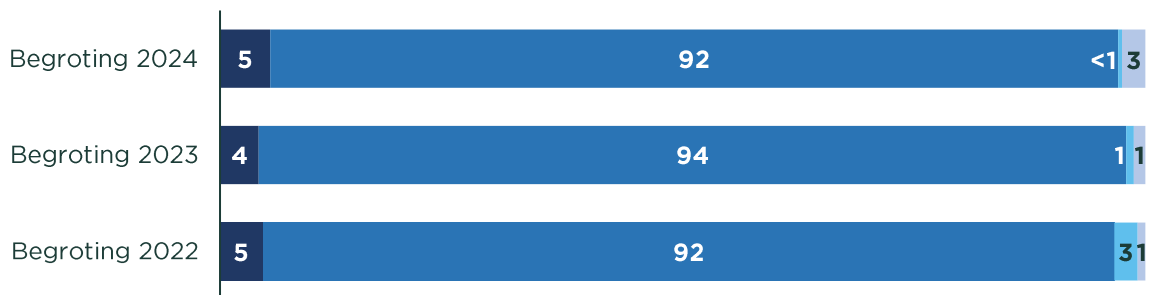
"Voor groen is op onderdelen een hoger kwaliteitsniveau gekozen."

"Voor groenonderhoud is er meer budget beschikbaar gesteld."

Vraag 5

Heeft uw gemeente de afgelopen jaren het gewenste onderhoudsniveau van de openbare ruimte (wegen, water, groen, gebouwen) gewijzigd, en heeft dit geleid tot een gewijzigd niveau van onderhoudslasten?

Basis: alle gemeenten (n=239)

■ Het niveau is verhoogd ■ Het niveau blijft gelijk ■ Het niveau is verlaagd ■ Anders/Onbekend

Meer dan negen op de tien gemeenten hebben in de begroting voor de jaren 2022, 2023 en 2024 het gewenste onderhoudsniveau van de openbare ruimte niet gewijzigd. De overige gemeenten hebben het gewenste onderhoudsniveau voornamelijk verhoogd, met als doel om kwaliteitsverbeteringen in de openbare ruimte te bewerkstelligen.

Acht gemeenten maken gebruik van de optie 'Anders' voor de jaren 2022, 2023 en/of 2024. Het gaat hier om specifieke situaties die het lastig maken om de vraag te beantwoorden. Bijvoorbeeld een samenvoeging van gemeenten, of verschillende onderhoudsniveaus die in de betreffende jaren nog niet geharmoniseerd waren.

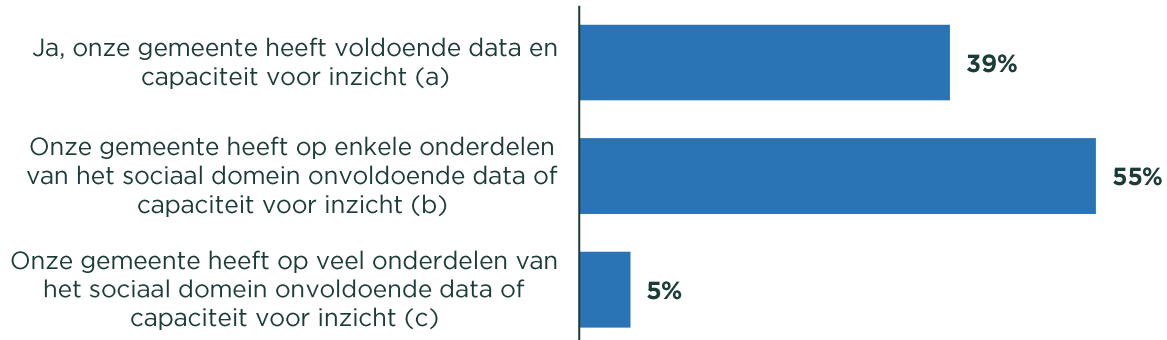
Slechts één gemeente heeft in 2024 het gewenste onderhoudsniveau van de openbare ruimte verlaagd en dit heeft in de begroting 2024 tot een besparing geleid. In gemeenten die in 2022 en/of 2023 het gewenste onderhoudsniveau van de openbare ruimte hebben verlaagd, stegen de onderhoudslasten desondanks soms alsnog. De maatregelen hebben dan wel geleid tot een minder hoge stijging in onderhoudslasten. Het verhogen van het gewenste onderhoudsniveau in de voorbije drie jaren vertaalde zich vrijwel zonder uitzondering in hogere lasten.

b. Sociaal domein: vraag 6 t/m 15

Vraag 6

Heeft uw gemeente voldoende data en capaciteit om analyses te doen om grip te krijgen/houden op het sociaal domein?

Basis: alle gemeenten (n=238)

De resultaten op deze vraag verschillen nauwelijks ten opzichte van 2024. De meerderheid van de gemeenten (55%) geeft aan dat zij op enkele onderdelen voor het sociaal domein onvoldoende data en/of capaciteit hebben om inzicht te krijgen/houden op ontwikkelingen in het sociaal domein. Vijf procent van de gemeenten heeft op veel onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data of capaciteit voor inzicht.

Onderdelen binnen het sociaal domein die om extra aandacht vragen, zijn vooral jeugdzorg en Wmo. De exacte uitdagingen lopen uiteen. Kleinere gemeenten werken vaak samen met externe partijen, of in een samenwerkingsverband. De informatie die externe partijen verzamelen is volgens gemeenten vaak onvolledig, hetgeen het lastiger maakt om grip te krijgen. Naar het oordeel van gemeenten speelt de AVG hier soms ook een rol in, omdat gegevens niet zomaar gedeeld kunnen worden. In andere gemeenten is er juist veel data aanwezig (zowel bij de gemeenten zelf als bij de uitvoeringsorganisaties), maar is het op de juiste manier ontsluiten van de informatie een klus die veel capaciteit vergt die er niet altijd is.

Toelichting op vraag 6 antwoordkeuze b:

- b) Onze gemeente heeft op enkele onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data of capaciteit voor inzicht

"We hebben voldoende data, maar gebrek aan capaciteit om dashboards te bouwen en te onderhouden. Het moet nu teveel gedaan worden naast andere werkzaamheden."

"Wmo. Nog geen goede monitor beschikbaar en/of voorspelmodel. Lastig om aan te geven wat de ontwikkeling van de kosten gaat zijn in de toekomst. Wij gaan toe naar data gestuurd werken, maar accessen zijn niet te voorspellen op basis van data (zowel jeugd als Wmo)."

"Wmo en Jeugd: Wij hebben een dashboard, zowel regionaal als lokaal, waar we veel informatie uit kunnen halen. Om nog meer te kunnen sturen (op bijv. buurtniveau en verwijsgedrag) zijn we bezig om hier een verdere verdieping in te maken."

Toelichting op vraag 6 antwoordkeuze c

- c) Onze gemeente heeft op veel onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data of capaciteit voor inzicht

"Door uitbesteding afhankelijk van andere partij, deze krijgt informatie moeilijk boven tafel."

"We zijn nog druk bezig om een cliëntvolgsysteem te implementeren. Dit jaar wel voor Jeugd & Wmo gestart, maar de registratie van data is nog niet altijd goed/consequent en de tools om die data te ontsluiten en analyses op te maken werkt nog niet of ontbreekt."

Vraag 7

Heeft uw gemeente voldoende instrumenten om bij te kunnen sturen op het sociaal domein?

Basis: alle gemeenten (n=238)

Via vraag 6 is onderzocht of de gemeenten voldoende data en capaciteit hebben om inzicht te krijgen in ontwikkelingen in het sociaal domein. Bij vraag 7 gaat het om het beschikbaar hebben van voldoende instrumenten om vervolgens bij te kunnen sturen als blijkt dat de ontwikkelingen in negatieve zin afwijken van de doelen.

Iets minder dan een kwart van de gemeenten geeft aan dat er (op de meeste onderdelen van het sociaal domein) voldoende instrumenten zijn om bij te sturen. De helft van de gemeenten heeft naar eigen zeggen op enkele onderdelen van het sociaal domein te weinig instrumenten voorhanden om te kunnen bijsturen. De resultaten verschillen nauwelijks ten opzichte van 2024.

De onderdelen binnen het sociaal domein waarop gemeenten naar eigen zeggen weinig instrumenten beschikbaar hebben om bij te sturen, zijn vooral jeugdzorg en Wmo. Bijsturen wordt vooral bemoeilijkt door externe factoren, bijvoorbeeld het feit dat indiceringen en doorverwijzingen bij externe partijen liggen, maatschappelijke ontwikkelingen als dubbele vergrijzing, beslissingen die in regionaal verband worden genomen en niet door de gemeente zelf en wet- en regelgeving. Omdat de Jeugdwet en Wmo open einde regelingen zijn, kunnen gemeenten naar eigen zeggen moeilijk bijsturen. Tot slot speelt (in mindere mate) ook de kwaliteit van beschikbare data een rol, hetgeen in lijn ligt met vraag 6.

Toelichting op vraag 7 antwoordkeuze b

- b) Onze gemeente heeft op enkele onderdelen van het sociaal domein te weinig instrumenten om bij te sturen

"Bijsturen is lastig. Contracten voor maatwerkvoorzieningen incl. indexering, liggen voor langere tijd vast. De kosten op termijn proberen we beheersbaar te houden door diverse pilots te starten zoals kamertraining en open inloop."

"Door het karakter van een open einde regeling en de vrijwel onbeperkte reikwijdte van zowel de Wmo als de Jeugdzorg ervaren wij beperkte mogelijkheden om kosten te beïnvloeden."

"Er zijn uiteraard wel sturingsinstrumenten. Er worden afspraken gemaakt over volumes en tarieven en die hebben ook wel effect, maar de werkelijkheid is vaak weerbarstig. Daarnaast zijn er ook onderdelen zoals de BUIG waar de sturing nog veel moeilijker is, omdat die ook voor een groot deel afhankelijk zijn van externe factoren."

Toelichting op vraag 7 antwoordkeuze c

- c) Onze gemeente heeft op veel onderdelen van het sociaal domein te weinig instrumenten om bij te sturen. Bijsturen is in het hele sociaal domein erg weerbarstig.

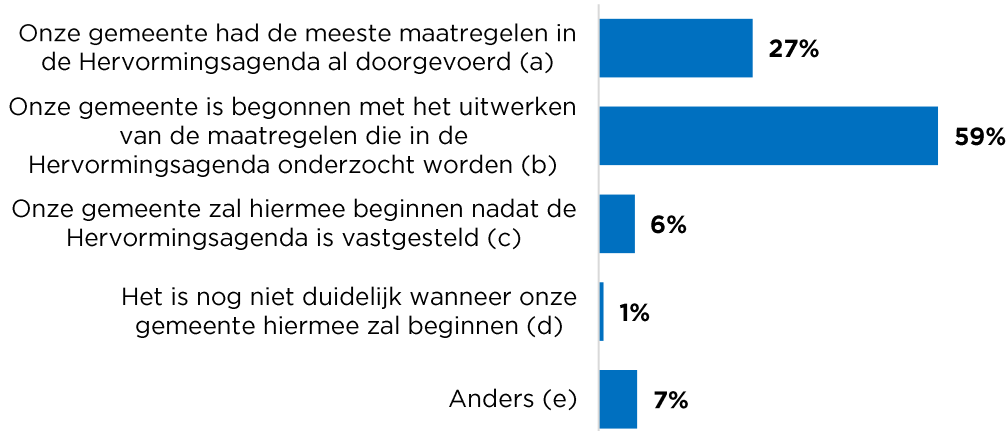
"Het is vooraf niet altijd te bepalen of het beschikbare instrument om bij te sturen ook bijdraagt aan het gewenste resultaat. Dit resultaat is pas na langere tijd zichtbaar en vaak lastig meetbaar."

"Preventieve maatregelen hebben pas geleidelijk effect (kosten gaan voor de baten uit)."

Vraag 8

In hoeverre heeft uw gemeente eind 2025 een start gemaakt met het doorvoeren van maatregelen in de jeugdzorg in het kader van de Hervormingsagenda Jeugd?

Basis: alle gemeenten (n=238)

De meerderheid van de gemeenten (59%) geeft aan dat zij zijn begonnen met het uitwerken van de maatregelen die in de Hervormingsagenda zijn afgesproken. Ten opzichte van vorig jaar hebben relatief meer gemeenten de meeste maatregelen al doorgevoerd (27%; 2024: 18%).

Beide aandelen tellen op tot 86% en dat aandeel is hoger ten opzichte van enquêtes in het recente verleden (2024: 81%; 2023: 66%).

Twee gemeenten geven aan dat het nog niet duidelijk is wanneer zij hiermee gaan beginnen en één van beide geeft daar als toelichting op dat dit thema gezamenlijk door alle gemeenten binnen de provincie (Friesland) wordt opgepakt.

Het merendeel van de gemeenten die 'Anders' selecteren, is al begonnen met het uitwerken van de maatregelen, of hebben de meeste maatregelen in de Hervormingsagenda al doorgevoerd, maar lichten graag aanvullend wat achtergronden toe. Ook hier wordt enkele keren benadrukt dat de gemeente op dit vlak met andere gemeenten samenwerkt.

Toelichting op vraag 8 antwoordkeuze e

e) Anders

"De maatregelen zijn voor een klein deel ingevuld (het zogenaamde laag hangend fruit). Voor de resterende maatregelen ontbreekt het wetgevend kader of is niet tot nauwelijks haalbaar gezien de lokale situatie. Over de haalbaarheid van maatregelen op macroniveau komt de commissie nog met een uitspraak."

"Deels maatregelen al geïmplementeerd (bijvoorbeeld POH) en deels worden maatregelen verder uitgewerkt (bijv. afbakening reikwijdte Jeugdhulp). Antwoord ligt tussen a en b."

"Een deel van de maatregelen in de Hervormingsagenda Jeugd is de afgelopen jaren al door ons doorgevoerd, zelfs nog voordat de hervormingsagenda tot stand was gekomen. Een deel echter ook niet. Met name dat deel van de maatregelen dat we niet als individuele gemeente kunnen doorvoeren, maar waar we afhankelijk zijn van landelijke afspraken."

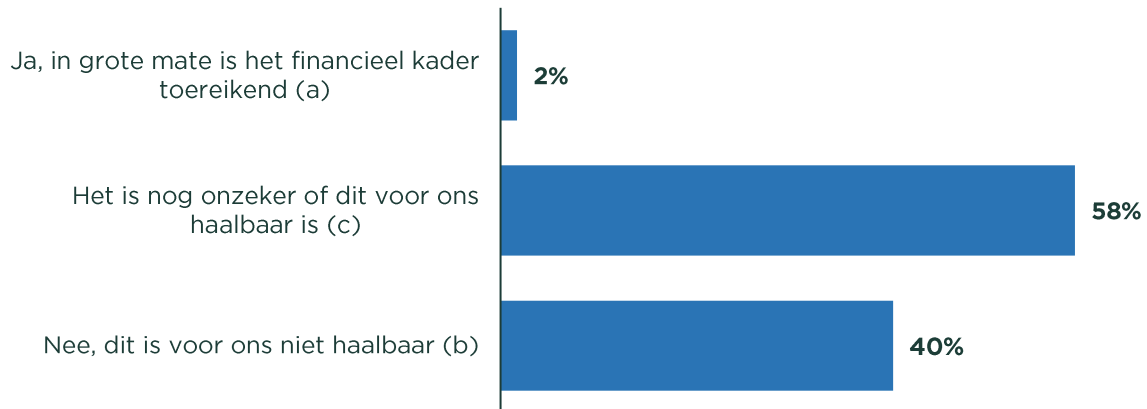
"Hervormingsagenda brengt vooral Rijksmaatregelen in beeld. Gemeente wacht (Rijks)beleidswijzigingen af en volgt."

"Onze gemeente heeft een aantal maatregelen al lokaal of in de regio opgepakt. Op dit moment wordt er door de regio's en VNG gesproken over de precieze invulling van en/of omgang met de Hervormingsagenda."

Vraag 9

Acht u het haalbaar voor uw gemeente om met doorvoering van de maatregelen de uitgaven voor jeugdhulp binnen het meerjarig financieel kader van de Hervormingsagenda te blijven?

Basis: alle gemeenten (n=238)

De haalbaarheid voor gemeenten om met doorvoering van de maatregelen de uitgaven voor jeugdhulp binnen het meerjarig financieel kader van de Hervormingsagenda te blijven, wordt negatiever ingeschat dan tijdens de enquête in 2024.

Twee op de vijf gemeenten geven aan dat dit niet haalbaar is (2024: 23%) en slechts 2% geeft aan dat het financieel kader in grote mate toereikend is (2024: 7%).

Toelichting op vraag 9 antwoordkeuze b

b) Nee, dit is voor ons niet haalbaar

"Alleen al de volumegroei en prijsstijgingen van de afgelopen jaren zorgen ervoor dat deze disbalans niet hersteld kan worden. Daarbovenop komt dat de jeugdwet nog niet is ingeperkt en dat andere aanpassingen die bij het Rijk liggen ook nog niet zijn doorgevoerd. Daarnaast zijn de financiële effecten van maatregelen onzeker, omdat er continue sprake lijkt te zijn van waterbedeffecten. Wij werken zelf bijvoorbeeld al jaren met POH'ers, maar de kosten blijven stijgen."

"De Rijksbijdrage is te laag om de instroom bij jeugd te kunnen bekostigen. Wachtlijsten nemen toe. Landelijk zit 1 op de 5 jeugdigen in de jeugdzorg. Een paar jaar geleden was dit nog 1 op de 7. Daarnaast nemen de rijksmiddelen voor preventie af en zijn ze onzeker."

"We worden op allerlei manieren geconfronteerd met kostenstijgingen. O.a. door stijgende instroom en langere doorlooptijd van trajecten. Diverse landelijke ontwikkelingen spelen een rol die kostenverhogend werken. bijvoorbeeld de landelijke tarieven voor de GI's die voor onze regio een forse kostenstijging betekenen, het afbouwen van jeugdzorg plus en omzetten in kleinschalig verblijf waardoor de tarieven ook fors hoger liggen."

Voor veel gemeenten (58%) is het nog onzeker of het haalbaar is om met de uitgaven voor jeugdhulp binnen het meerjarig financieel kader van de hervormingsagenda te blijven.

Toelichting op vraag 9 antwoordkeuze c

c) Het is nog onzeker of dit voor ons haalbaar is

"De gemeente lijkt in een aantal interventies wel effectief, maar de kostendaling die daarmee gerealiseerd wordt, wordt momenteel ruimschoots overstegen door de stijgende kosten van het woonplaatsbeginsel. Ook de kosten per arrangement (als gevolg van indexering) stijgen fors. Daarnaast speelt dat de steeds smaller wordende marges (te smal) voor aanbieders uiteindelijk kunnen leiden tot kostenstijgingen. Dat is ook zichtbaar in huidige landelijke aanpak van de tarieven JB en JR."

"Dit is afhankelijk van meerdere factoren. Binnen de jeugdzorg is de grootste afhankelijkheid de zorgaanbieder en de kosten die zij inrekenen voor behandelingen. Daarnaast is er het maatschappelijke probleem waarmee normalisering en ambulantisering tot hervorming moeten leiden. Conclusie: gemeenten kunnen niet alleen de hervorming tot een succes maken. Hiervoor moeten ook de zorgaanbieders en maatschappij (inwoners) de verantwoordelijkheid nemen om te veranderen."

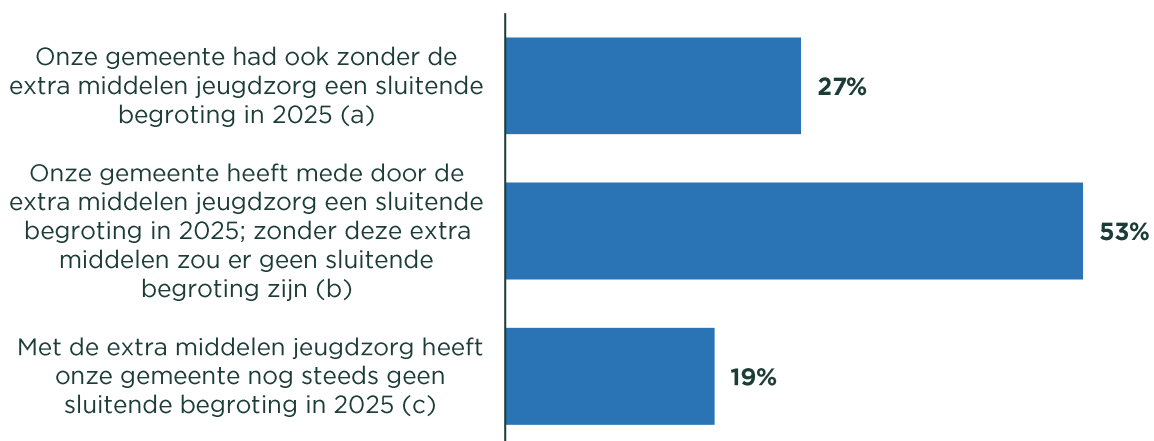
"We hebben nog steeds te maken met een toenemende vraag en zorgzwaarte. Capaciteitsproblemen in de keten leggen een groter beroep op voorliggende voorzieningen en het lokale team."

Door gemeenten die aangeven dat het voor hen niet haalbaar is om met doorvoering van de maatregelen de uitgaven voor jeugdhulp binnen het meerjarig financieel kader van de Hervormingsagenda te blijven, of dat dit voor hen nog onzeker is, worden daarvoor vooral de volgende motivaties genoemd: toenemende zorgvraag en kosten (door 65 gemeenten genoemd), de effectiviteit van de hervormingsagenda (57x), afhankelijkheid van rijksbijdragen (47x), de impact van maatregelen op kosten (38x), de moeilijkheden bij de implementatie van maatregelen (21x), regionale verschillen in uitvoering (13x) en de verwachtingen over toekomstige ontwikkelingen (9x).

Vraag 10

Rijk en VNG hebben afspraken gemaakt over extra middelen voor jeugdzorg in 2025 à € 1,454 miljard. In hoeverre helpen de extra middelen jeugdzorg om een sluitende begroting te kunnen opstellen voor het jaar 2025?

Basis: alle gemeenten (n=238)

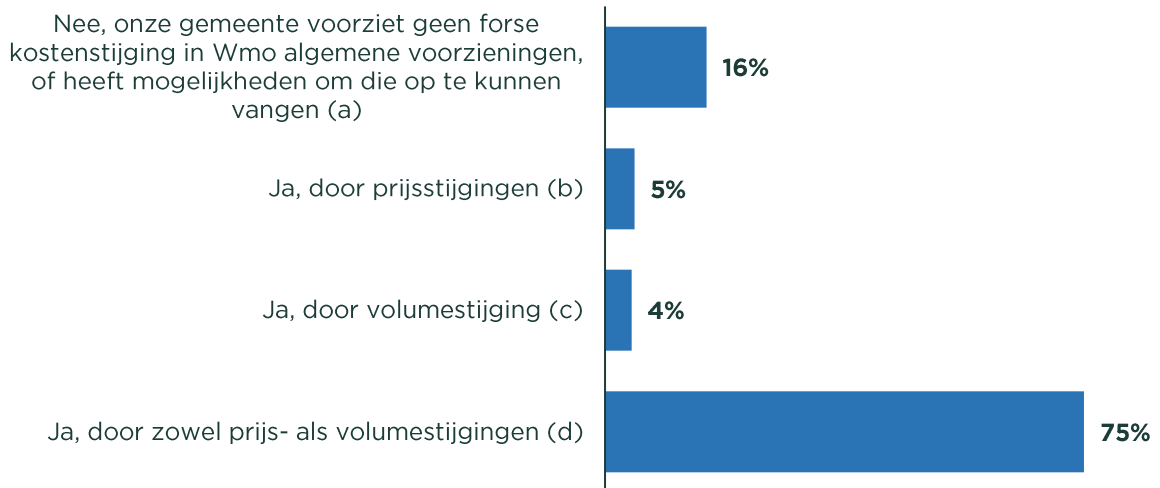
Een groot deel van de gemeenten (53%) geeft aan dat er zonder de extra middelen jeugdzorg geen sprake zou zijn van een sluitende begroting. Voor het tweede jaar op rij ligt dit aandeel lager dan in het jaar ervoor (2024: 62%; 2023: 73%).

Daartegenover geeft 27% van de gemeenten aan dat zij zonder extra middelen jeugdzorg ook een sluitende begroting zouden hebben (2024: 19%).

Vraag 11

Verwacht uw gemeente dat komende jaren significante ingrepen nodig zijn omdat uw gemeente een forse kostenstijging voorziet in de Wmo (algemene voorzieningen)?

Basis: alle gemeenten (n=238)

Een grote meerderheid van de gemeenten (84%) verwacht dat in de komende jaren significante ingrepen nodig zijn vanwege een forse kostenstijging door ofwel prijs- of volumestijgingen in de Wmo algemene voorzieningen. Dit aandeel ligt nog hoger dan in 2024 (72%).

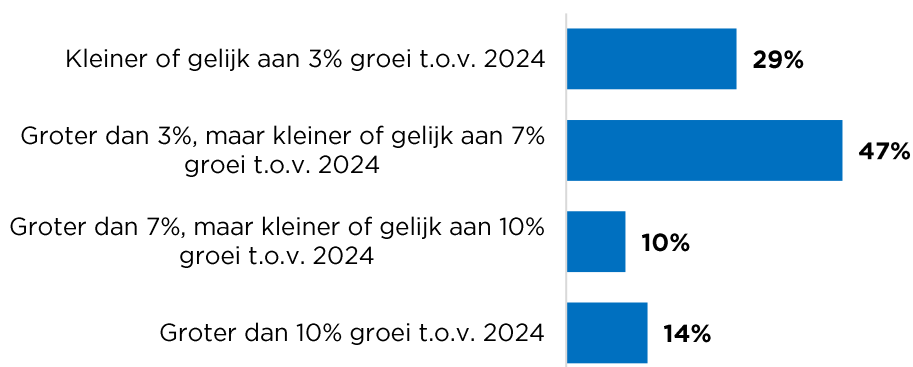
Van deze groep verwacht het grootste deel (75%) dat dit komt door zowel prijs- als volumestijgingen.

Vraag 12

Met welke (gemiddelde) groeivoet raamt uw gemeente de lasten op Jeugd (maatwerk en voorliggend veld) in de begroting 2025 en in de meerjarenraming 2026-2028?

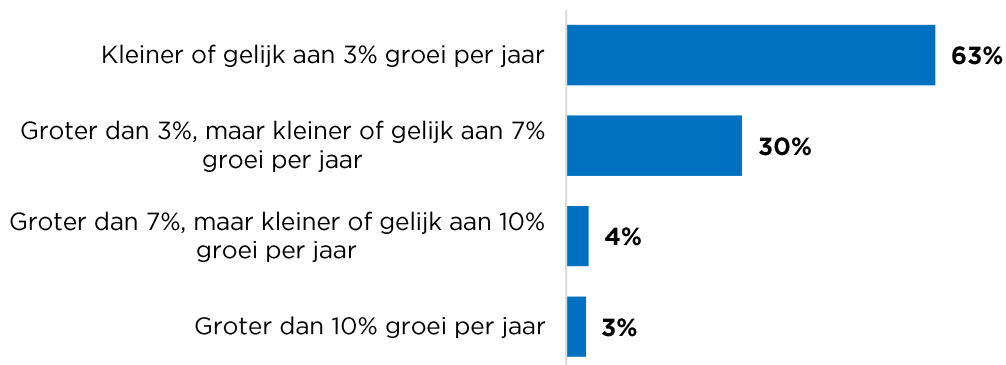
Basis: alle gemeenten (n=238)

Begroting 2025:

Bijna de helft van de gemeenten raamt de gemiddelde groeivoet ten aanzien van de lasten op Jeugd (maatwerk en voorliggend veld) in de begroting 2025 op groter dan 3%, maar maximaal 7%. Circa een kwart van de gemeenten (24%) rekt met een hogere groeivoet.

Meerjarenraming 2026-2028:

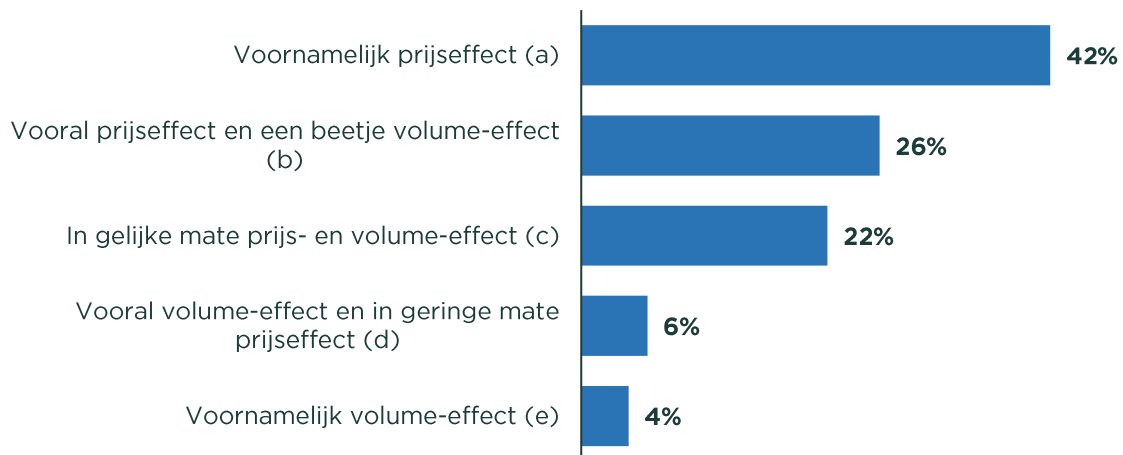

Als het gaat om de meerjarenraming 2026-2028 hanteren gemeenten gemiddeld een lagere jaarlijkse groeivoet.

Vraag 13

In welke mate is deze groeivoet gebaseerd op ontwikkeling in prijs en volume?

Basis: alle gemeenten (n=238)

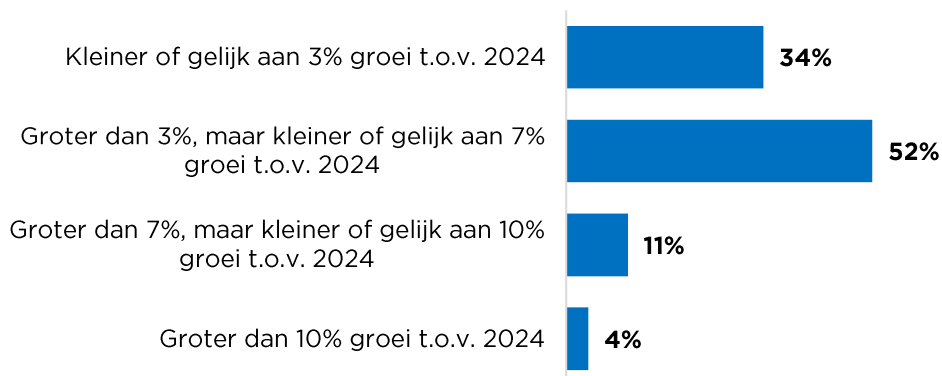
De groeivoet is voornamelijk gebaseerd op prijseffect en in mindere mate op volume-effect.

Vraag 14

Met welke groeivoet raamt uw gemeente de lasten op maatwerk Wmo in de begroting 2025 en in de meerjarenraming 2026-2028? Het gaat hier om de groeivoet in de begroting 2025 en om het gemiddelde van de jaarlijkse groeivoet voor de jaren 2026 t/m 2028.

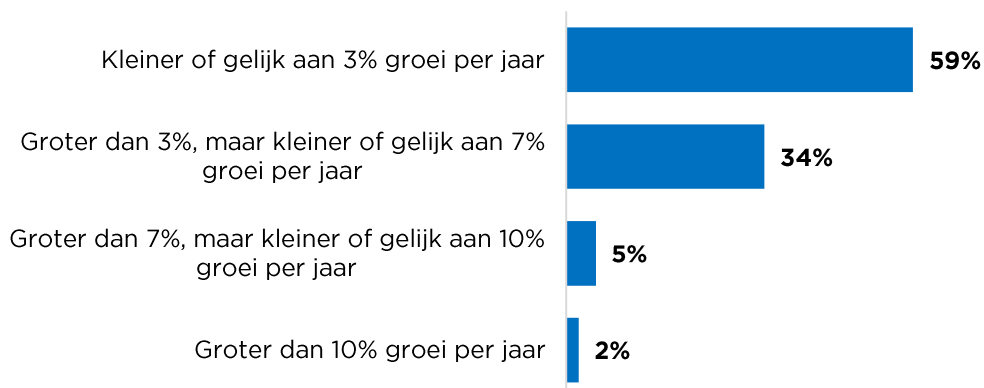
Basis: alle gemeenten (n=238)

Begroting 2025:

Twee derde van de gemeenten raamt de lasten op maatwerk Wmo in de begroting 2025 met een groeivoet groter dan 3%. De helft hanteert een groei tussen 3% en 7% ten opzichte van de begroting 2024.

Meerjarenraming 2026-2028:

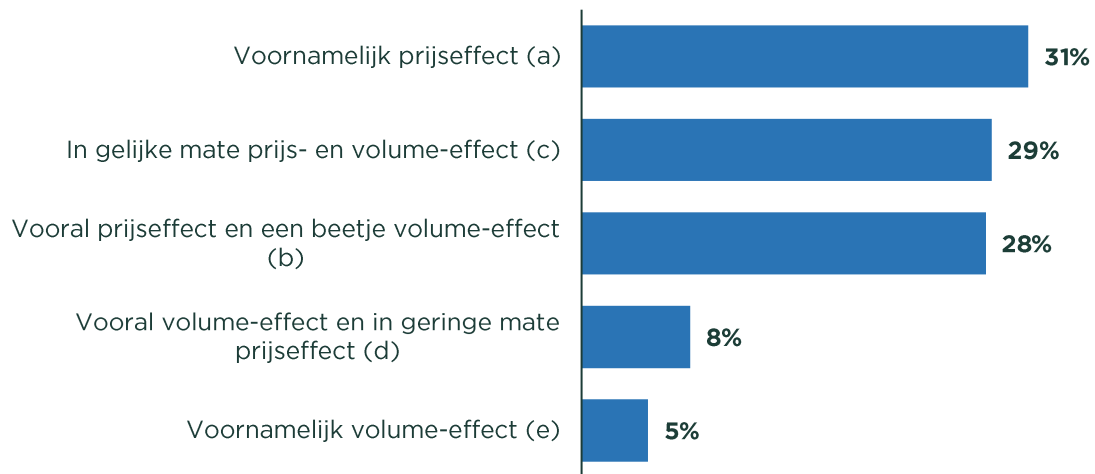

Vier op de tien gemeenten hanteren in de meerjarenraming 2026-2028 een gemiddelde jaarlijkse groeivoet tussen 3% en 7% voor wat betreft de lasten op maatwerk Wmo.

Vraag 15

In welke mate is deze groeivoet gebaseerd op ontwikkeling in prijs en volume?

Basis: alle gemeenten (n=238)

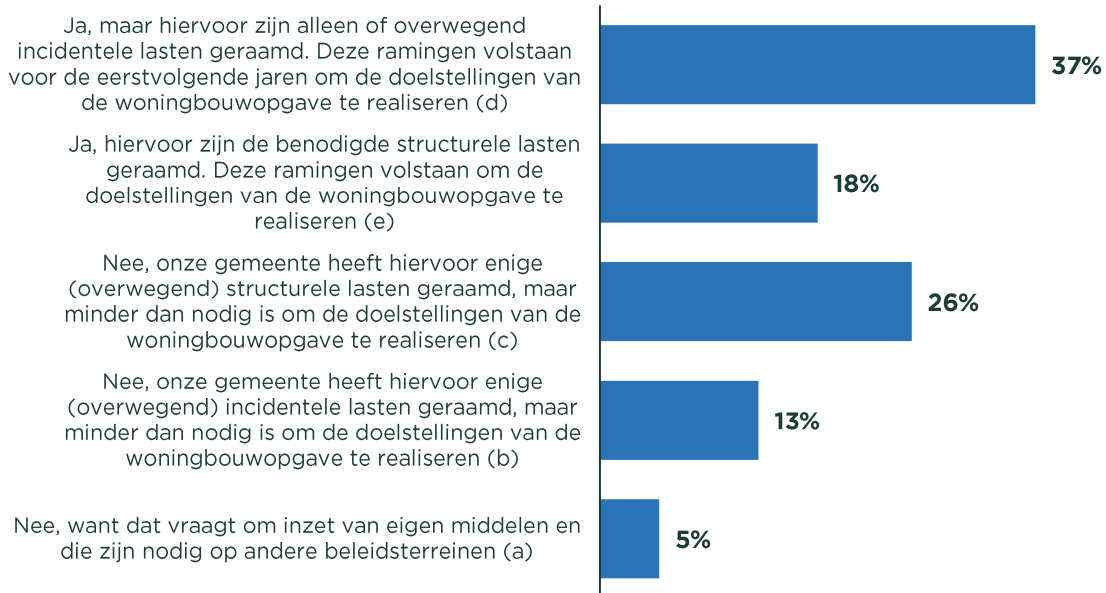
De gehanteerde groeivoet bij de lasten op maatwerk Wmo zijn voornamelijk gebaseerd op een prijseffect en in mindere mate op een volume-effect.

c. Woningbouwopgave: vraag 16

Vraag 16

Heeft uw gemeente in de begroting 2025 en de meerjarenraming 2026-2028 in toereikende mate middelen beschikbaar gesteld om de doelstellingen van de Woningbouwopgave te kunnen realiseren?

Basis: alle gemeenten (n=239)

Voor de woningbouwopgave geldt dat maar een klein deel van de gemeenten (18%) de benodigde structurele lasten heeft geraamd die volstaan om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren. Daarnaast heeft 37% van de gemeenten alleen of overwegend incidentele lasten geraamd die volstaan voor de eerstvolgende jaren. Deze percentages liggen in lijn met vorig jaar.

De overige gemeenten hebben aangegeven geen middelen beschikbaar te hebben gesteld (5%), of overwegend incidentele lasten maar wel minder dan nodig (13%) of overwegend structurele lasten maar ook minder dan nodig om de maatregelen of doelstellingen van de woningbouwopgave te kunnen realiseren (26%).

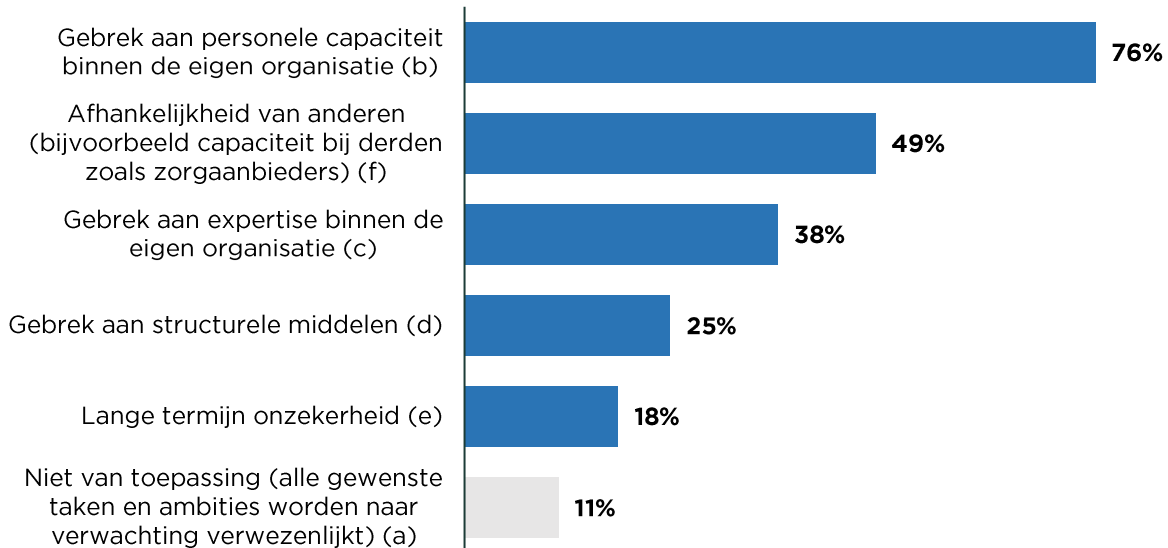
Desondanks is er sprake van een lichte verbetering ten opzichte van 2024 en van een forse verbetering ten opzichte van 2023. In totaal geeft 44% van de gemeenten aan dat zij niet voldoende lasten hebben geraamd om de doelstellingen van de woningbouwopgave te kunnen realiseren. In 2024 was dit 48% en in 2023 57%.

d. Uitvoeringskracht: vraag 17 en 18

Vraag 17

Indien bij de begrotingsuitvoering 2024, dus voor het lopende begrotingsjaar, mocht blijken dat de feitelijke realisatie achterblijft bij de ambitie die is verwerkt in de ramingen van de begroting 2024 van uw gemeente: welke oorzaak/oorzaken kunt u daarvoor benoemen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Basis: alle gemeenten (n=239)

Slechts een klein aandeel van de gemeenten (11%) geeft aan dat alle gewenste taken en ambities naar verwachting worden verwezenlijkt, maar er is wel sprake van een kleine verbetering ten opzichte van vorig jaar (2024: 8%).

De grootste reden voor het achterblijven van de feitelijke realisatie in 2024 ligt volgens 76% van de gemeenten aan een gebrek aan personele capaciteit binnen de eigen organisatie. Ook vorig jaar was dit het meest genoemde antwoord. Het gebrek aan personele capaciteit wordt verklaard door de algemene krapte op de arbeidsmarkt, interne capaciteitsgebreken, moeilijk vervulbare vacatures en binnen sommige gemeenten een relatief hoog personeelsverloop.

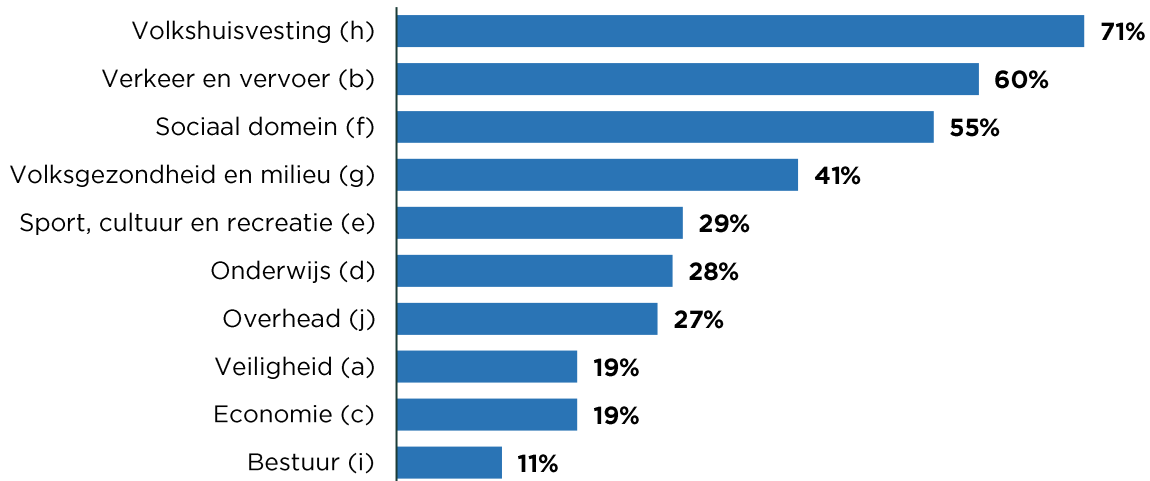
Daarnaast wordt de afhankelijkheid van anderen genoemd (49%) en ook het gebrek aan expertise binnen de eigen organisatie (38%) als mogelijke oorzaak voor het eventuele achterblijven van de feitelijke realisatie. Bij de afhankelijkheid van anderen gaat het veelal om zorgaanbieders, aannemers en de samenwerking met andere gemeenten, maar ook om vertraging door juridische procedures (onder meer bezwaarprocedures). Net als in 2024 wordt ook verwezen naar andere partijen die eveneens last hebben van de arbeidsmarktkrapte, hetgeen weer doorwerkt in de uitvoering van de gemeente.

Bij het gebrek aan expertise binnen de eigen organisatie worden meerdere toelichtingen genoemd. Vooral kleinere gemeenten geven aan dat zij niet alle expertise in huis hebben. In het algemeen noemen gemeenten onder meer complexe juridische vraagstukken en omgevingsdialogen als onderwerpen waarbij zij afhankelijk zijn van expertise van buitenaf. Ook het gebrek aan (ervaren) personeel in het algemeen en de krapte op de arbeidsmarkt wordt als toelichting genoemd. Voor sommige taken is te weinig (ervaren) personeel beschikbaar, waardoor bepaalde ambities niet waargemaakt kunnen worden. Enkele gemeenten geven aan dat toenemende (incidentele) taken, bijvoorbeeld op het gebied van migratie of de uitvoering van de Omgevingswet, ook druk zetten op de uitvoeringskracht.

Vraag 17b

Op welk[e] terrein[en] slaagt uw gemeente er niet goed in om al zijn taken en ambities te verwezenlijken? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Basis: gemeenten die mogelijke redenen noemen waardoor de taken en ambities van de gemeente in 2024 mogelijk niet worden verwezenlijkt (n=194)

De antwoorden op deze vraag zijn verdeeld. Volkshuisvesting is het meest gekozen terrein waarop gemeenten er niet goed in slagen om al hun taken en ambities te verwezenlijken (71%). Hier speelt vooral vertraging in woningbouw een voorname rol, hetgeen veelvuldig wordt geweten aan belemmerende wet- en regelgeving.

Toelichtingen op vraag 17b antwoordkeuze h: volkshuisvesting

"De ambitie is om een fors aantal woningen te realiseren in de komende jaren. Externe ontwikkelingen, met name juridische procedures, hebben hier vaak een vertragend effect op."

"Er is onvoldoende capaciteit om alle woningbouwplannen van gemeente en particulieren tijdig aan te pakken. Daarnaast ligt er een knelpunt bij de uitvoering van milieutaken: al meerdere jaren liggen de kosten van de Omgevingsdienst hoger dan de vergoeding die hier tegenover staat. Met de uitbreiding van taken (bodem) en kwaliteitsverhoging (voldoen aan de robuustheidscriteria) lopen de kosten naar verwachting verder op."

"Het niet of in een te langzaam tempo bouwen van woningen maakt dat de krapte op de woningmarkt verder toeneemt, met een groeiende bevolking met alle gevolgen van dien (starters kunnen geen woning kopen, jongeren blijven langer bij ouders wonen, ouderen kunnen geen geschikte woning vinden etc.). Meer in algemene zin: we kunnen onze inwoners en ondernemers dan niet het voorzieningenniveau bieden wat we graag zouden willen. Dat gaat ten kosten van de brede welvaart in onze stad."

"Onvoldoende woningbouwprojecten kunnen worden opgestart in samenwerking met aannemers en woningbouwcorporaties: wegens stikstof, PFAS, stijgende bouwkosten, onzekerheid bij de aannemers, ook wegens eigen capaciteit tekort e.d."

Daarna worden verkeer en vervoer (60%) en het sociaal domein (55%) genoemd. Omtrent verkeer en vervoer worden verschillende toelichtingen gegeven, maar het gebrek aan personeel en expertise, vertragingen bij investeringen, de complexiteit van infrastructurele projecten en financiële beperkingen en keuzes vormen de meeste genoemde knelpunten op dit vlak.

Toelichtingen op vraag 17b antwoordkeuze b: verkeer en vervoer

"De ruimtelijke opgaven (b,c,g,h) zijn complex en vragen om een integrale afweging en daarmee een gecoördineerde (gebiedsoverstijgende/regionale) aanpak. Voor alle opdrachten (woonagenda/woondeal, energietransitie, klimaatadaptatie, mobiliteit, economie/werklocaties, recreatie & toerisme) is ruimte nodig. De ruimteclaims overstijgen de beschikbare ruimte. Bij het realiseren van deze opgaven lopen we daarnaast aan tegen tal van belemmeringen (b.v. stikstof, spuitzoning)."

"Het gaat hier om geplande investeringen/onderhoud in wegen, parkeerterreinen en/of bruggen, die niet of slechts gedeeltelijk plaats kunnen vinden."

"Verkeer en vervoer: wegens capaciteitsgebrek, rechterlijke procedures en stikstofproblematiek lukt het niet zaken conform planning af te ronden."

Bij het sociaal domein gaat het eveneens om meerdere oorzaken. Het gebrek aan personele capaciteit, zowel intern als bij uitvoerders, wordt vaak genoemd. Veel gemeenten verwachten daarbovenop stijgende kosten in de Wmo en jeugdzorg, zowel door stijging in volume als in prijs.

Toelichtingen op vraag 17b antwoordkeuze f: sociaal domein

"Binnen het sociaal domein is er gebrek aan structurele (Rijks)middelen en is er onzekerheid bij zorgaanbieders om capaciteit in te zetten voor de transitie Jeugd en Wmo."

"Jeugdzorg is bijvoorbeeld een taak die wij vanuit het Rijk hebben gekregen in het kader van de decentralisaties. Hiervoor worden door het Rijk steeds minder middelen beschikbaar gesteld."

"Vanaf 2026 stijgen de jeugdkosten enorm voor ons: dat leidt waarschijnlijk tot bezuinigingen, in jeugdkosten, en elders. Dit gaat ten koste van de ambities."

"We zien dat capaciteitstekorten (kwantitatief/kwalitatief) bij uitvoeringsorganisaties/zorgaanbieders een knelpunt zijn. Om tot procesoptimalisatie en betere kwaliteit te komen blijkt meer tijd/afstemming nodig te zijn, mede in relatie tot regionale samenwerkingsverbanden."

Vraag 17c

Wat zijn de gevolgen voor uw gemeente van het niet geheel lukken van de ambities (bijv. m.b.t. dienstverlening)?

Er zijn een paar veel voorkomende antwoorden die gemeenten geven over wat de gevolgen zijn van het niet geheel lukken van de ambities: vertraging in beleidsuitvoering (door 81 gemeenten genoemd), financiële gevolgen/risico's (35x), uitstel van investeringen (29x), woningnood (28x), kwaliteitsverlies van voorzieningen (26x), afname van dienstverlening (24x), maatschappelijke onvrede/een lager vertrouwen in de (gemeentelijke) overheid (23x) en verhoogde werkdruk voor het eigen personeel (18x).

Toelichtingen vraag 17c

"Als er onvoldoende middelen beschikbaar blijven, zien we ons genoodzaakt de medebewindstaken op een zo laag mogelijk niveau uit te voeren."

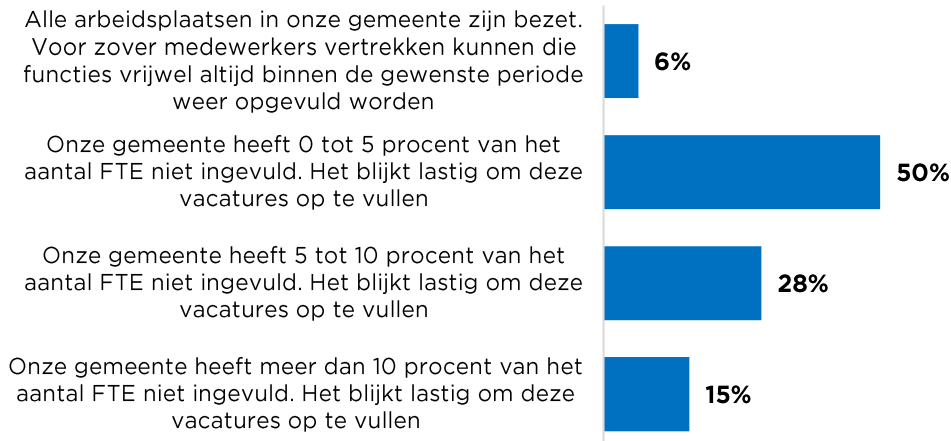
"Als gemeente streven we ernaar onze ambities waar te maken. Niet alleen omdat deze doelen belangrijk zijn voor de toekomst, maar ook omdat ze het vertrouwen van onze inwoners in het lokaal bestuur weerspiegelen. Wanneer ambities niet worden waargemaakt, ontstaat het risico dat inwoners zich steeds verder verwijderd voelen van de overheid. Het gevoel dat beloften niet worden nagekomen, kan leiden tot frustratie, teleurstelling en een afname van het vertrouwen in de overheid als geheel."

"Het niet geheel lukken van ambities leiden tot wisselende gevolgen, afhankelijk van het werkveld/terrein waar dit optreedt. De buitenwereld (burger) merkt dit in meer of mindere mate (hetgeen voorgenomen is, komt niet - of later), ook weer afhankelijk op welk terrein dit speelt. Dit alles inclusief de daarbij behorende financiële effecten."

Vraag 18

Hoe is de personele bezetting van uw gemeente?

Basis: alle gemeenten (n=239)

Slechts 6% van alle gemeenten geeft aan dat alle arbeidsplaatsen bezet zijn en deze bij vertrek vrijwel altijd binnen de gewenste periode weer opgevuld kunnen worden (2024: 7%). Wel geldt in positieve zin dat het aandeel gemeenten dat minimaal 5% van het aantal FTE niet heeft ingevuld licht is gedaald: van 47% in 2024 naar 43% nu.

Uit de toelichtingen bij antwoordkeuzes b, c en d blijkt dat voor veel gemeenten geldt dat vanwege de algemene arbeidsmarktkrapte het überhaupt moeilijk is om vacatures ingevuld te krijgen, ongeacht het beleidsterrein/gebied. Dit komt overeen met de toelichtingen bij vraag 17.

Daarnaast worden ook veelal (specialistische) functies op vaak specifieke gebieden minder snel of lastig gevuld, zoals op het gebied van ruimtelijke ordening, financiën, (civiele) techniek/engineering, juridische zaken, het sociaal domein en verkeer en veiligheid.

Meerdere gemeenten maken hierdoor ook gedwongen gebruik van (tijdelijke) externe inhuur om de openstaande vacatures te vullen.

Toelichtingen vraag 18 antwoordkeuze b, c of d

"Arbeidsmarktkrapte. Vacatures deels opgevangen door gedetacheerde medewerkers."

"De arbeidsmarkt maakt het lastig om voldoende gekwalificeerd personeel te vinden, met name op het ruimtelijke domein. Daarnaast concurreren we met omliggende gemeenten."

"De gemeente heeft op dit moment 80-82% van de beschikbare formatie ingevuld met vaste formatie. Het resterende andere deel (18-20%) wordt flexibel ingevuld, waarbij soms bewust gekozen wordt voor inhuur vanwege de noodzaak voor specifieke deskundigheid en soms ook bewust gekozen wordt voor inhuur omdat de werving vanwege de krapte op de arbeidsmarkt (nog) niet is gelukt."

"Externe inhuur wordt als middel ingezet om de toenemende behoefte aan flexibiliteit en wendbaarheid te bereiken. Zeker in drukke tijden, in een krappe arbeidsmarkt en wanneer er niet direct uitzicht is op personeel is externe inhuur een manier om op korte termijn extra inzet te hebben. Tevens betreft het moeilijk op te vullen vacatures voor vakspecialistische functies binnen het ruimtelijk domein. Om meer sturing te kunnen geven aan inhuur wordt in 2025 het inhuurbeleid verder ontwikkeld."

"We hebben voor een aantal specialistische functies zoals bijvoorbeeld op het gebied van civiele techniek en financiën moeite om vacatures in te vullen. Over het algemeen hebben we op andere domeinen nog geen grote problemen om invulling te vinden voor onze vacatures. We merken wel dat de arbeidsmarkt krappere wordt door bijvoorbeeld minder reacties op een vacature dan eerst."

Bijlage 1: Vragenlijst enquêteonderzoek gemeentelijke begrotingen 2025

Vragenlijst enquêteonderzoek beeld gemeentelijke (meerjaren)begrotingen 2025-2028

Achtergrond van de vragenlijst

Ook dit jaar voeren BZK en de provinciaal financieel toezichhouders samen een enquêteonderzoek uit naar de gemeentelijke begrotingen en meerjarenramingen. Sedert een aantal jaar omvat de vragenlijst naast vragen over het sociaal domein ook vragen over andere taken die van invloed kunnen zijn op de financiële positie. Zowel BZK als de provinciale toezichhouders kunnen de antwoorden gebruiken om informatie te verkrijgen over de financiële positie van gemeenten en over ontwikkelingen op beleidsterreinen die de financiële positie van gemeenten raken.

Over de vragenlijst

1. Deze vragenlijst heeft betrekking op de begroting 2025 en meerjarenraming 2026-2028. Als gelijktijdig met de besluitvorming over de oorspronkelijke begroting 2025 via begrotingswijzigingen al een geactualiseerde stand van de begroting en de meerjarenraming bekend is, dan graag de vragen beantwoorden naar die geactualiseerde stand.

2. Per vraag kunt u één antwoord selecteren uit de keuzelijst van antwoorden bij die vraag (tenzij anders aangegeven). Bij elke vraag staat aangegeven of ook een toelichting wordt gevraagd (is afhankelijk van het gekozen antwoord bij die vraag; als u een antwoord kiest waarbij geen toelichting wordt gevraagd mag u natuurlijk wel een toelichting geven).

Vraag 0

Gemeente :
Naam invuller :
Emailadres invuller :
Emailadres invuller (controle) : [controle emailadres -> bij foutief invullen melding]
Gemeente ligt in : [pop up provincienamen]

Algemene vragen over de begroting

Vraag 1

Heeft uw gemeente nieuwe ingrepen moeten doen om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen?

Bedoeld zijn ingrepen enkel vanuit motieven voor (gezonde) gemeentefinanciën, niet vanwege (beleids-)inhoudelijke redenen. Het gaat om nieuwe ingrepen, dus niet om de doorwerking van ingrepen die in eerdere begrotingsjaren zijn doorgevoerd.

- a) Ja, onze gemeente heeft nieuwe ingrepen opgenomen in de begroting 2025
- b) Nee, onze gemeente hoeft geen nieuwe ingrepen te doen
- c) Nee, onze gemeente hoeft geen nieuwe ingrepen te doen in de begroting 2025, maar in de meerjarenraming zijn wel nieuwe ingrepen nodig voor evenwicht c.q. is er niet in alle jaren evenwicht

Vervolg vragen 1b, 1c en 1d hoeven alleen beantwoord te worden als bij vraag 1 gekozen is voor antwoordkeuze a) *Ja, onze gemeente heeft nieuwe ingrepen opgenomen in de begroting 2025.*

Vraag 1b

Bij welk(e) beleidsterrein(en) ligt de oorzaak (zoals lastenstijging en/of lagere baten) dat het voor uw gemeente nodig is om nieuwe ingrepen te doen in de begroting 2025? *(Meerdere antwoorden mogelijk)*

- a) Veiligheid
- b) Verkeer en vervoer
- c) Economie
- d) Onderwijs
- e) Sport, cultuur en recreatie
- f) Sociaal domein
- g) Volksgezondheid en milieu
- h) Volkshuisvesting
- i) Bestuur
- j) Overhead
- k) Een tekort aan inkomsten

Vraag 1c

Welke nieuwe ingreep of ingrepen heeft uw gemeente gedaan om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen?

Meerdere antwoorden mogelijk.

Bedoeld zijn ingrepen enkel vanuit motieven voor (gezonde) gemeentefinanciën, niet vanwege (beleids-)inhoudelijke redenen.

- a) Onze gemeente brengt het voorzieningenniveau voor de inwoners omlaag
- b) Onze gemeente brengt het onderhoudsniveau kapitaalgoederen omlaag
- c) Onze gemeente neemt significante nog in te vullen stelposten voor nog in te boeken bezuinigingen op
- d) Onze gemeente stelt investeringen uit of af, bijvoorbeeld in nieuw beleid
- e) Onze gemeente stelt haar ambities in de grote opgaven bij, bijvoorbeeld in de energietransitie
- f) Onze gemeente bezuinigt op het eigen apparaat
- g) Onze gemeente voert stelselwijzigingen door, zoals het instellen van kapitaallastenreserves en het wijzigen van afschrijvingstermijnen
- h) Onze gemeente verhoogt de belastingen en/of tarieven extra (dus met meer dan de reguliere stijging)
- i) Anders

Graag in uw keuze voor a t/m i ook toelichten om welk beleidsterrein(en) het gaat.

Vraag 1d

In geval uw gemeente nieuwe ingrepen doet om de begroting 2025 in evenwicht te krijgen: wat is globaal de financiële omvang van de ingrepen als percentage van de begroting?

Zet de omvang van de ingrepen af tegen de omvang van de lastenraming op de begroting vóór inzet bestemmingsreserves

U kunt hieronder ofwel het precieze percentage invullen (links), ofwel één van de opties met een bereik invullen (rechts).

Als u links een percentage invult, wordt automatisch voor u een optie aangevinkt. U hoeft geen percentage links in te vullen en kunt ook alleen een optie rechts aanvinken.

Procent

- a) Minder dan 1%
- b) Tussen 1% en 5%
- c) Tussen 5% en 10%
- d) Meer dan 10%

Vervolg vragen 1e, 1f en 1g hoeven alleen beantwoord te worden als bij vraag 1 gekozen is voor antwoordkeuze c) *Nee, onze gemeente hoeft geen nieuwe ingrepen te doen in de begroting 2025, maar in de meerjarenraming zijn wel ingrepen nodig voor evenwicht c.q. is er niet in alle jaren evenwicht.*

Vraag 1e

Bij welk(e) beleidsterrein(en) ligt de oorzaak (zoals lastenstijging en/of lagere baten) dat het voor uw gemeente nodig is om nieuwe ingrepen te doen in de meerjarenraming 2026-2028? (*Meerdere antwoorden mogelijk*)

- a) Veiligheid
- b) Verkeer en vervoer
- c) Economie
- d) Onderwijs
- e) Sport, cultuur en recreatie
- f) Sociaal domein
- g) Volksgezondheid en milieu
- h) Volkshuisvesting
- i) Bestuur
- j) Overhead
- k) Een tekort aan inkomsten

Vraag 1f

Welke nieuwe ingreep of ingrepen heeft uw gemeente gedaan om de meerjarenraming 2026-2028 in evenwicht te krijgen?

Meerdere antwoorden mogelijk.

Bedoeld zijn ingrepen enkel vanuit motieven voor (gezonde) gemeentefinanciën, niet vanwege (beleids-)inhoudelijke redenen.

- a) Onze gemeente brengt het voorzieningenniveau voor de inwoners omlaag
- b) Onze gemeente brengt het onderhoudsniveau kapitaalgoederen omlaag
- c) Onze gemeente neemt significante nog in te vullen stelposten voor nog in te boeken bezuinigingen op
- d) Onze gemeente stelt investeringen uit of af, bijvoorbeeld in nieuw beleid
- e) Onze gemeente stelt haar ambities in de grote opgaven bij, bijvoorbeeld in de energietransitie
- f) Onze gemeente bezuinigt op het eigen apparaat
- g) Onze gemeente voert stelselwijzigingen door, zoals het instellen van kapitaallastenreserves en het wijzigen van afschrijvingstermijnen
- h) Onze gemeente verhoogt de belastingen en/of tarieven extra (dus met meer dan de reguliere stijging)
- i) Anders

Graag in uw keuze voor a t/m i ook toelichten om welke beleidsterrein(en) het gaat.

Vraag 1g

In geval uw gemeente nieuwe ingrepen doet om de meerjarenraming 2026-2028 in evenwicht te krijgen: wat is globaal de financiële omvang van de ingrepen als percentage van de begroting?

Zet de omvang van de ingrepen af tegen de omvang van de lastenraming op de begroting vóór inzet bestemmingsreserves

U kunt hieronder ofwel het precieze percentage invullen (links), ofwel één van de opties met een bereik invullen (rechts).

Als u links een percentage invult, wordt automatisch voor u een optie aangevinkt. U hoeft geen percentage links in te vullen en kunt ook alleen een optie rechts aanvinken.

Procent

- a) Minder dan 1%
- b) Tussen 1% en 5%
- c) Tussen 5% en 10%
- d) Meer dan 10%

Vraag 2

Maakt uw gemeente gebruik van de door de notitie incidenteel/structureel verruimde mogelijkheid om onder voorwaarden het surplus van de algemene reserve in te zetten?

- a) Nee, het is niet nodig om structureel en reëel evenwicht te bereiken
- b) Nee, onze gemeente heeft onvoldoende solvabiliteit om het surplus in te zetten
- c) Ja, voor één jaar van de begroting en meerjarenraming
- d) Ja, voor twee jaar van de begroting en meerjarenraming
- e) Ja, voor meer dan twee jaar van de begroting en meerjarenraming

Vraag 3

Kunt u aangeven wat de komende jaren de vier grootste financiële uitdagingen worden voor uw gemeente?

U kunt maximaal vier opties aankruisen. Als voor uw gemeente andere antwoordoptie(s) ook een belangrijke uitdaging vormen kunt u die vermelden en toelichten in het toelichtingenveld

- a) Ontwikkelingen binnen het sociaal domein (Jeugdzorg)
- b) Ontwikkelingen binnen het sociaal domein (Wmo)
- c) Loon- en prijsontwikkeling/inflatie
- d) Arbeidsmarktcrapte
- e) Uitvoering van klimaat/duurzaamheid/energieopgaven
- f) Uitvoering van de woningbouwopgave
- g) Kapitaallasten van investeringen
- h) Lange termijn zekerheid Gemeentefonds
- i) Lokale opgaven/uitdagingen
- j) Anders

Keuze voor a t/m j toelichten.

Vraag 4

Verandert uw gemeente voor de begrotingsjaren 2025-2028 het onderhouds-(streef-)niveau van de openbare ruimte (wegen, water, groen, gebouwen)?

- a) Het niveau is verlaagd
- b) Het niveau blijft gelijk
- c) Het niveau is verhoogd
- d) Anders

Vervolg vraag 4b hoeft alleen beantwoord te worden als bij vraag 4 gekozen is voor antwoord a) *Het niveau is verlaagd*, of voor antwoord c) *Het niveau is verhoogd*.

Vraag 4b

Welke maatregel(en) neemt uw gemeente?

<open vraag>

Vraag 5

Heeft uw gemeente de afgelopen jaren het gewenste onderhoudsniveau van de openbare ruimte (wegen, water, groen, gebouwen) gewijzigd, en heeft dit geleid tot een gewijzigd niveau van onderhoudslasten?

Begroting 2022:

- a) Het niveau is verlaagd
- b) Het niveau blijft gelijk
- c) Het niveau is verhoogd
- d) Anders

Begroting 2023:

- a) Het niveau is verlaagd
- b) Het niveau blijft gelijk
- c) Het niveau is verhoogd
- d) Anders

Begroting 2024:

- a) Het niveau is verlaagd
- b) Het niveau blijft gelijk
- c) Het niveau is verhoogd
- d) Anders

Bij keuze voor antwoord a of c toelichten of dit heeft geleid tot een gewijzigd niveau van onderhoudslasten

Vervolg vraag 5b hoeft alleen beantwoord te worden als bij vraag 5 gekozen is voor *antwoord a) Het niveau is verlaagd*, of voor antwoord c) *Het niveau is verhoogd*.

Vraag 5b

Welke maatregel(en) heeft uw gemeente genomen?

<open vraag>

Vragen over het sociaal domein

Vraag 6

Heeft uw gemeente voldoende data en capaciteit om analyses te doen om grip te krijgen/houden op het sociaal domein?

Bij deze vraag gaat het om data en capaciteit die nodig is om inzicht te krijgen in ontwikkelingen die spelen in het sociaal domein, zowel beleidsmatig als financieel.

- a) Ja, onze gemeente heeft voldoende data en capaciteit voor inzicht
- b) Onze gemeente heeft op enkele onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data of capaciteit voor inzicht.
- c) Onze gemeente heeft op veel onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data of capaciteit voor inzicht.

Keuze b en c toelichten. Graag vermelden bij welk onderdeel/onderdelen van het sociaal domein onvoldoende data of capaciteit is, en indien mogelijk waarom/wat belangrijkste hindernis is.

Vraag 7

Heeft uw gemeente voldoende instrumenten om bij te kunnen sturen op het sociaal domein?

Bij deze vraag gaat het om instrumenten die uw gemeente kan inzetten om de ontwikkelingen in het sociaal domein bij te sturen in de gewenste richting, als dat nodig is. Denk aan afspraken maken met zorgleveranciers en andere actoren als huisartsen, nieuwe contracten, ...

- a) Ja, onze gemeente heeft voldoende instrumenten om bij te sturen
- b) Onze gemeente heeft op enkele onderdelen van het sociaal domein te weinig instrumenten om bij te sturen
- c) Onze gemeente heeft op veel onderdelen van het sociaal domein weinig instrumenten om bij te sturen. Bijsturen is in het hele sociaal domein erg weerbarstig.

Keuze b en c toelichten. Graag vermelden bij welk onderdeel/onderdelen van het sociaal domein weinig instrumenten beschikbaar zijn, en indien mogelijk waarom/wat belangrijkste hindernis is.

Vraag 8

In hoeverre heeft uw gemeente eind 2025 een start gemaakt met het doorvoeren van maatregelen in de jeugdzorg in het kader van de Hervormingsagenda Jeugd?

Het rijk en VNG zijn in gesprek over de Hervormingsagenda Jeugd die bestaat uit de combinatie van een set van maatregelen en een financieel kader waarmee een structureel houdbaarder jeugdstelsel wordt gerealiseerd. Meer informatie over de set van maatregelen en hun verwachte meerjarige impact is te vinden op <https://vng.nl/artikelen/hervormingsagenda-jeugd>.

- a) Onze gemeente had de meeste maatregelen in de Hervormingsagenda al doorgevoerd.
- b) Onze gemeente is begonnen met het uitwerken van de maatregelen die in de Hervormingsagenda onderzocht worden
- c) Onze gemeente zal hiermee beginnen nadat de Hervormingsagenda is vastgesteld.
- d) Het is nog niet duidelijk wanneer onze gemeente hiermee zal beginnen.
- e) Anders.

Keuze d en e toelichten.

Vraag 9

Acht u het haalbaar voor uw gemeente om met doorvoering van de maatregelen de uitgaven voor jeugdhulp binnen het meerjarig financieel kader van de Hervormingsagenda te blijven?

- a) Ja, in grote mate is het financieel kader toereikend
- b) Nee, dit is voor ons niet haalbaar
- c) Het is nog onzeker of dit voor ons haalbaar is

Keuze a t/m c toelichten.

Vraag 10

Rijk en VNG hebben afspraken gemaakt over extra middelen voor jeugdzorg in 2025 á € 0,95 miljard. In hoeverre helpen de extra middelen jeugdzorg om een sluitende begroting te kunnen opstellen voor het jaar 2025?

Let op, het gaat hier om de begroting 2025 en niet om de meerjarenraming.

- a) Onze gemeente had ook zonder de extra middelen jeugdzorg een sluitende begroting in 2025.
- b) Onze gemeente heeft mede door de extra middelen jeugdzorg een sluitende begroting in 2025; zonder deze extra middelen zou er geen sluitende begroting zijn.
- c) Met de extra middelen jeugdzorg heeft onze gemeente nog steeds geen sluitende begroting in 2025

Vraag 11

Verwacht uw gemeente dat komende jaren significante ingrepen nodig zijn omdat uw gemeente een forse kostenstijging voorziet in de Wmo (algemene voorzieningen)?

Voorbeelden van mogelijke ingrepen zijn bijvoorbeeld besparingen inboeken op andere onderdelen van het sociaal domein of op andere beleidsterreinen, of het verhogen van de OZB.

- a) Nee, onze gemeente voorziet geen forse kostenstijging in Wmo algemene voorzieningen, of heeft mogelijkheden om die op te kunnen vangen
- b) Ja, door prijsstijgingen
- c) Ja, door volumestijging
- d) Ja, door zowel prijs- als volumestijgingen.

Vraag 12

Met welke (gemiddelde) groeivoet raamt uw gemeente de lasten op Jeugd (maatwerk en voorliggend veld) in de begroting 2025 en in de meerjarenraming 2026-2028?

Het gaat hier om de groeivoet in de begroting 2025 en om het gemiddelde van de jaarlijkse groeivoet voor de jaren 2026 t/m 2028

U kunt hieronder ofwel het precieze percentage invullen (links), ofwel één van de opties met een bereik invullen (rechts).

Als u links een percentage invult, wordt automatisch voor u een optie aangevinkt. U hoeft geen percentage links in te vullen en kunt ook alleen een optie rechts aanvinken.

Begroting 2025:

Procent

- a) kleiner of gelijk aan 3% groei tov 2024
- b) groter dan 3% maar kleiner of gelijk aan 7% groei tov 2024
- c) groter dan 7% maar kleiner of gelijk aan 10% groei tov 2024
- d) groter dan 10% groei tov 2024

Meerjarenraming:

Procent

- a) kleiner of gelijk aan 3% groei per jaar
- b) groter dan 3% maar kleiner of gelijk aan 7% groei per jaar
- c) groter dan 7% maar kleiner of gelijk aan 10% groei per jaar
- d) groter dan 10% groei per jaar

Vraag 13

In welke mate is deze groeivoet gebaseerd op ontwikkeling in prijs en volume?

- a) Voornamelijk prijseffect
- b) Vooral prijseffect en een beetje volume-effect
- c) In gelijke mate prijs- en volume-effect
- d) Vooral volume-effect en in geringe mate prijseffect
- e) Voornamelijk volume-effect

Vraag 14

Met welke groeivoet raamt uw gemeente de lasten op maatwerk Wmo in de begroting 2025 en in de meerjarenraming 2026-2028?

Het gaat hier om de groeivoet in de begroting 2025 en om het gemiddelde van de jaarlijkse groeivoet voor de jaren 2026 t/m 2028

U kunt hieronder ofwel het precieze percentage invullen (links), ofwel één van de opties met een bereik invullen (rechts).

Als u links een percentage invult, wordt automatisch voor u een optie aangevinkt. U hoeft geen percentage links in te vullen en kunt ook alleen een optie rechts aanvinken.

Begroting 2025:

Procent

- a) kleiner of gelijk aan 3% groei tov 2024
- b) groter dan 3% maar kleiner of gelijk aan 7% groei tov 2024
- c) groter dan 7% maar kleiner of gelijk aan 10% groei tov 2024
- d) groter dan 10% groei tov 2024

Meerjarenraming:

Procent

- a) kleiner of gelijk aan 3% groei per jaar
- b) groter dan 3% maar kleiner of gelijk aan 7% groei per jaar
- c) groter dan 7% maar kleiner of gelijk aan 10% groei per jaar
- d) groter dan 10% groei per jaar

Vraag 15

In welke mate is deze groeivoet gebaseerd op ontwikkeling in prijs en volume?

- a) Voornamelijk prijseffect
- b) Vooral prijseffect en een beetje volume-effect
- c) In gelijke mate prijs- en volume-effect
- d) Vooral volume-effect en in geringe mate prijseffect
- e) Voornamelijk volume-effect

Vragen over andere beleidsterreinen

Woningbouwopgave

Nederland heeft tot 2035 te maken met een woningbouwopgave van ca. 100.000 woningen per jaar.

Vraag 16

Heeft uw gemeente in de begroting 2025 en de meerjarenraming 2026-2028 in toereikende mate middelen beschikbaar gesteld om de doelstellingen van de Woningbouwopgave te kunnen realiseren?

- a) Nee, want dat vraagt om inzet van eigen middelen en die zijn nodig op andere beleidsterreinen.
- b) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *incidentele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- c) Nee, onze gemeente heeft hiervoor enige (*overwegend*) *structurele* lasten geraamd, maar minder dan nodig is om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- d) Ja, maar hiervoor zijn alleen of overwegend *incidentele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan voor de eerstvolgende jaren om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.
- e) Ja, hiervoor zijn de benodigde *structurele* lasten geraamd. Deze ramingen volstaan om de doelstellingen van de woningbouwopgave te realiseren.

Vragen over uitvoeringskracht

Vraag 17

Indien bij de begrotingsuitvoering 2024, dus voor het lopende begrotingsjaar, mocht blijken dat de feitelijke realisatie achterblijft bij de ambitie die is verwerkt in de ramingen van de begroting 2024 van uw gemeente: welke oorzaak/oorzaken kunt u daarvoor benoemen?

Meerdere antwoorden mogelijk.

Het gaat bij deze vraag dus niet om achterblijvende realisatie/bijstellingen van de begroting 2024 vanuit beleidsoverwegingen, maar ten gevolge van andere oorzaken.

Het kan zijn dat de begroting 2024 ook al is ingericht op een realisatie die achterblijft bij de ambitie van uw gemeente. In het toelichtingsveld kunt u ingaan op de redenen waarom daarvoor is gekozen.

- a) Niet van toepassing (alle gewenste taken en ambities worden naar verwachting verwezenlijkt)
- b) Gebrek aan personele capaciteit binnen de eigen organisatie
- c) Gebrek aan expertise binnen de eigen organisatie
- d) Gebrek aan structurele middelen
- e) Lange termijn onzekerheid
- f) Afhankelijkheid van anderen (bijvoorbeeld capaciteit bij derden zoals zorgaanbieders)

Keuze b t/m f toelichten

Vervolg vragen 17b en 17c hoeven alleen beantwoord te worden als bij vraag 17 een ander antwoord is gekozen dan antwoord a) *Niet van toepassing (alle gewenste taken en ambities worden naar verwachting verwezenlijkt)*.

Vraag 17b

Op welk[e] terrein[en] slaagt uw gemeente er niet goed in om al zijn taken en ambities te verwezenlijken?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- a) Veiligheid
- b) Verkeer en vervoer
- c) Economie
- d) Onderwijs
- e) Sport, cultuur en recreatie
- f) Sociaal domein
- g) Volksgezondheid en milieu
- h) Volkshuisvesting
- i) Bestuur
- j) Overhead

Keuze a t/m j toelichten

Vraag 17c

Wat zijn de gevolgen voor uw gemeente van het niet geheel lukken van de ambities (bijv. m.b.t. dienstverlening)?

<open vraag>

Vraag 18

Hoe is de personele bezetting van uw gemeente?

In het toelichtingsveld bij keuze b t/m d kunt u aangeven op welk(e) beleidsterrein(en) u de grootste krapte in personele bezetting ervaart

U kunt hieronder ofwel het precieze percentage invullen (links), ofwel één van de opties met een bereik invullen (rechts).

Als u links een percentage invult, wordt automatisch voor u een optie aangevinkt. U hoeft geen percentage links in te vullen en kunt ook alleen een optie rechts aanvinken.

Procent

- a) Alle arbeidsplaatsen in onze gemeente zijn bezet. Voor zover medewerkers vertrekken kunnen die functies vrijwel altijd binnen de gewenste periode weer opgevuld worden.
- b) Onze gemeente heeft 0 tot 5 procent van het aantal FTE niet ingevuld. Het blijkt lastig om deze vacatures op te vullen.
- c) Onze gemeente heeft 5 tot 10 procent van het aantal FTE niet ingevuld. Het blijkt lastig om deze vacatures op te vullen.
- d) Onze gemeente heeft meer dan 10 procent van het aantal FTE niet ingevuld. Het blijkt lastig om deze vacatures op te vullen.

Keuze b t/m d toelichten

Bijlage 2: Veranderingen in vragenlijst ten opzichte van enquêteonderzoek 2024

Ten opzichte van de begrotingsenquête in 2024 zijn deze vragen in 2025 **toegevoegd**:

Vraag 2 - Maakt uw gemeente gebruik van de door de notitie incidenteel/structureel verruimde mogelijkheid om onder voorwaarden het surplus van de algemene reserve in te zetten?

Vraag 4 - Verandert uw gemeente voor de begrotingsjaren 2025-2028 het onderhouds-(streef-) niveau van de openbare ruimte (wegen, water, groen, gebouwen)?

Vraag 5 - Heeft uw gemeente de afgelopen jaren het gewenste onderhoudsniveau van de openbare ruimte (wegen, water, groen, gebouwen) gewijzigd, en heeft dit geleid tot een gewijzigd niveau van onderhoudslasten?

Vraag 12 - Met welke (gemiddelde) groeivoet raamt uw gemeente de lasten op Jeugd (maatwerk en voorliggend veld) in de begroting 2025 en in de meerjarenraming 2026-2028?

Vraag 13 - In welke mate is deze groeivoet gebaseerd op ontwikkeling in prijs en volume?

Vraag 14 - Met welke groeivoet raamt uw gemeente de lasten op maatwerk Wmo in de begroting 2025 en in de meerjarenraming 2026-2028?

Vraag 15 - In welke mate is deze groeivoet gebaseerd op ontwikkeling in prijs en volume?

Ten opzichte van de enquête in 2024 zijn deze vragen in 2025 **komen te vervallen**:

Vraag 8 (2024) - Heeft uw gemeente in de meerjarenraming rekening gehouden met de extra besparing in het jeugddomein die is opgenomen in het Coalitieakkoord?

Vraag 10 (2024) - Verwacht uw gemeente dat komende jaren significante ingrepen nodig zijn omdat uw gemeente een forse kostenstijging voorziet in de Wmo (maatwerkvoorzieningen)?

Vraag 11 (2024) - Heeft uw gemeente in de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 alle financiële gevolgen van de omschakeling naar de Omgevingswet en de Wkb meegenomen?

Vraag 12 (2024) - Heeft uw gemeente in de begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 in voldoende mate lasten geraamd om de doelstellingen en maatregelen van het klimaatakkoord en de energietransitie uit te kunnen voeren?

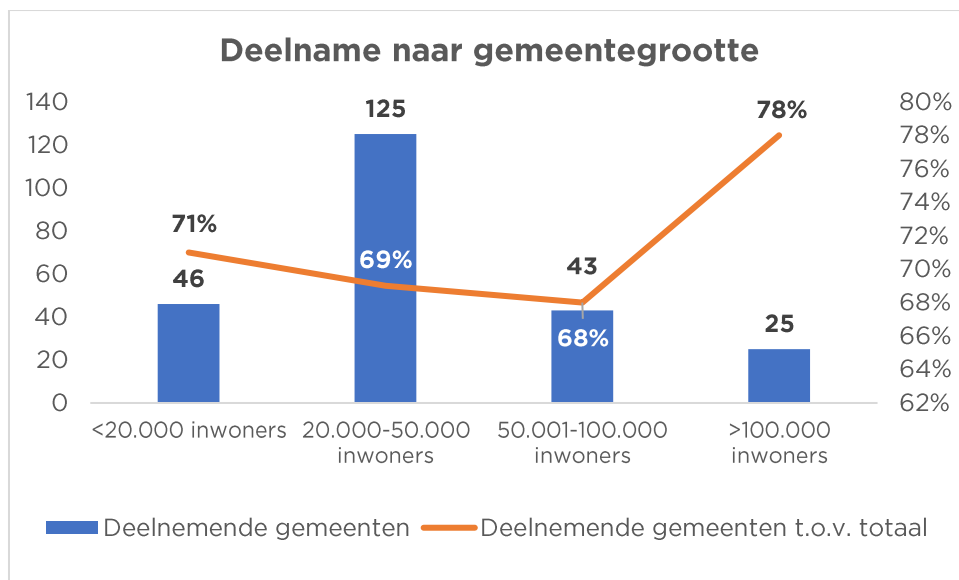
Bijlage 3: Resultaten representativiteit deelname gemeenten

Resultaten representativiteit deelname gemeenten

Om te bepalen of de 239 deelnemende gemeenten een representatief beeld geven van alle 342 gemeenten in Nederland, is er gekeken naar verschillende kenmerken van de deelnemende gemeenten en zijn deze vergeleken met de kenmerken van niet deelnemende gemeenten.

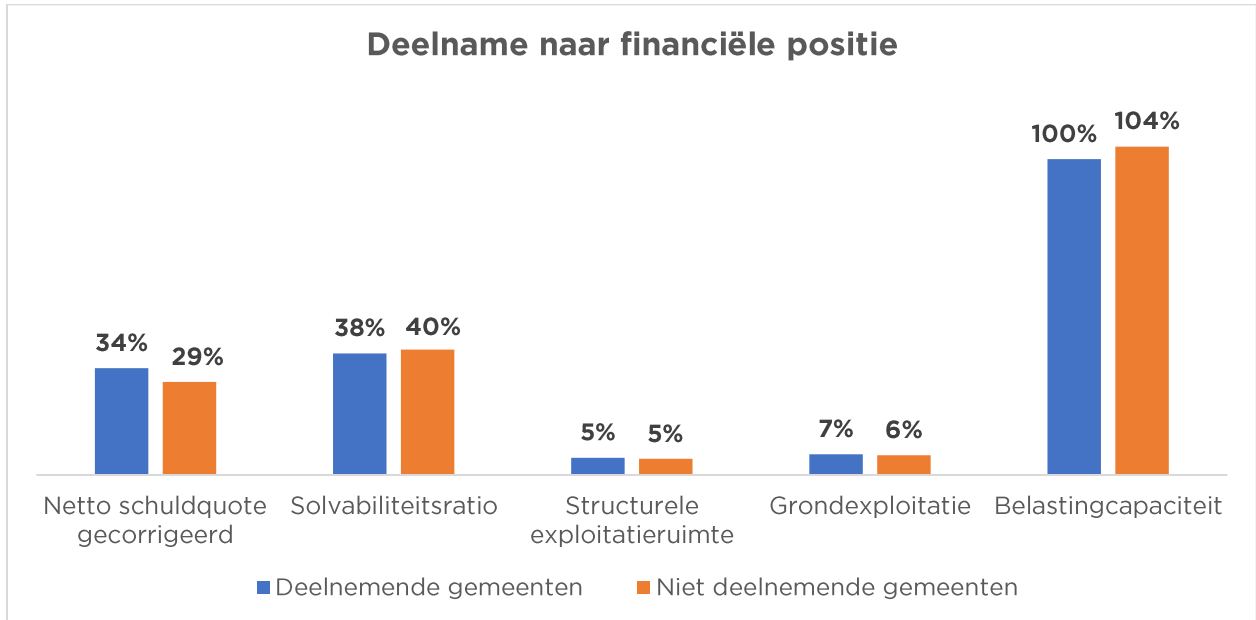
Deelname naar gemeentegrootte

Een belangrijk kenmerk van een gemeente is de grootte, ook wel gemeten door te kijken naar het inwoneraantal. In de grafiek is getoond dat het merendeel van de deelnemende gemeenten valt in de categorie 20.000-50.000 inwoners, wat tegelijkertijd 69% van het totaal aantal gemeenten in deze categorie representeert. Opvallend is dat, evenals in 2024, relatief veel 100.000+ gemeenten de enquête hebben ingevuld ten opzichte van het totaal. Voor de andere categorieën lijkt de verdeling ook representatief te zijn, want in elke grootteklasse hebben minimaal twee op de drie gemeenten deelgenomen.

Deelname naar financiële positie

De percentages representeren het gemiddelde percentage per kengetal voor deelnemende gemeenten en niet deelnemende gemeenten. In de grafiek is te zien dat de gemiddeldes van de deelnemende gemeenten en de niet deelnemende gemeenten niet significant van elkaar verschillen. Dit toont aan dat de enquête ook op basis van de financiële positie een representatief beeld geeft.

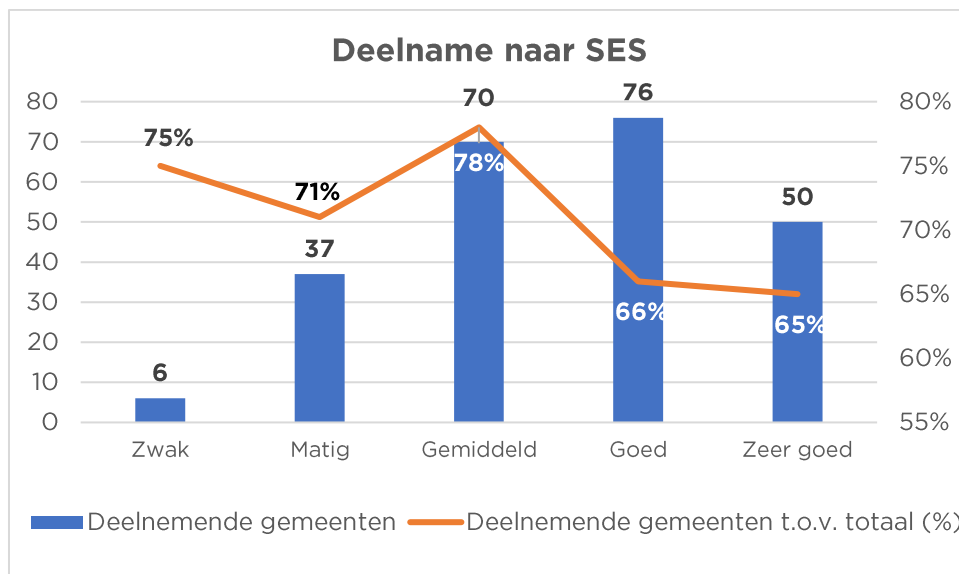

Deelname naar sociaal economische structuur

De sociaal economische structuur (SES) is ook een belangrijk kenmerk om mee te nemen in de vergelijking. De verdeling van zwak tot zeer goed is gebaseerd op de index van het CBS:

- Zwak = < -0,2
- Matig = -0,2 - 0
- Gemiddeld = 0 - 0,1
- Goed = 0,1 - 0,2
- Zeer goed = > 0,2

Opvallend is dat relatief veel gemeenten met een zwakke, matige of gemiddelde SES-score aan de enquête hebben deelgenomen. Voor elke categorie geldt dat minimaal circa twee op de drie gemeenten hebben deelgenomen, wat maakt dat de enquête ook op basis van de SES-score een representatief beeld geeft.

Deelname naar gebied

Er is tot slot onderzocht of er een significant verschil is op basis van het gebied waarin gemeenten zich bevinden. Meer concreet: het verschil in deelname tussen gemeenten binnen en buiten de Randstad. Hieruit komt naar voren dat de deelnamebereidheid relatief hoger was in de regio (73%) dan in de Randstad (62%), maar dat verschil is niet significant en bovendien een stuk kleiner dan tijdens de begrotingsenquête 2024, toen 72% van de gemeenten buiten de Randstad deelnamen en 48% van de gemeenten binnen de Randstad.

